Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК * РІК XIV, Нр 4 (67) ЛИПЕЦ - СЕРПЕН 2002 * КРЕНИЦЯ ЛІГНИЦЯ

Бесіда

Часопис Головного Уряду Студентської Громади

Засноване от 1999 року

Інформаційний і культурний вісник Лемків

Інформаційний і культурний вісник лемків і братніх вам суспільностей

Наукові праці

Літературна і мистецька

В *Бесіді* хочеш сказ рідного слова, такого, як зберегли го треба. Твоя думка і наука

Буд співучастником і співавтором *Бесіды*, бесідуй з *Бесідов*

Бесідуй, рок, теперь, повсяк! Тоды ДЕЙ будеш собом і нащадкы ти будут лемк

Чытай *Бесіду* Внуку і Діду!

Жытя чловече... От – згасло наступне. Єдно з остатніх, што почало ся, выплекало, розквитло в Горах. І пішло з духом Гір в далеку чужыну. Жебы в ній, посерд велькой тугы, оджыти свою долю, свою частку, час свій в безконечным часі... 11 червця того рока над далекым Варяжскым Морьом похоронили мы Ярослава Зволінского, щырого, одданого Сына Гір.

Петро Трохановскій, *Ярослав Зволінскій*, стор. 6-7

Нам можут вмавляти, што тот незначний кавальчык руской землі не ма ниякого значыня... (...) З пункту пізріня великой нації быти може і так, але для Лемків іх земля – то іх *вітчызна*, де спочывают кости іх предків. Рідны попелища своіх вітців они мусят лишыти і на верхах зеленых Карпат зазвучыт чуджа бесіда, по гробах рускых предків ходити будут чуджы люде.

Др Іван Жыдовскій, *Плач Лемковины* – передрук з часопісу „Костёр" з 1946 р., стор. 10-11

И мы ся тішме, бо сме вказали, што годни сме сами з мудрістю ся міряти, та годни сме сами про себе знаня вести и пошырювати. Діло же прославляне капланами-професорами, то велька и тяжка книжка про лемківску літературу кінця XIX и початку XX віку.

Отже церемонія тырват, промовы ся ведут, час станул – тото, што в ним добре, тырват на все. Лем тото, што добре.

Павел Коробчак, *Академія Знань*, стор. 13

На другый ден зачали ня уж єднак нервы брати. Бо повіджте сами – прикладово, купуєте си карту вступу на, дайме на то, фестиваль анґлицкой культуры, а они вам през два дни Бразилийчыків вказуют. Та бы сте ся не знервували?! Та до фраса! За што я платил?!

Павел Ксенич, *Петро и Ватра*, стор. 22-23

(...) Однак „хоббі" Марії не лише мистецтво, але і багатогранна культура лемків, а то і художня фотографія, вишивка, писанкарство які збирає з різних регіонів Лемківщини для майбутньої книжки. Але не можна омминути вірші в яких оспівує безграничну любов до свого народу та сум за його страждання через депортацію і вигнання з Лемківщини.

Петро Когут, *Закохана у мистецтві*, стор. 24

На передній стороні окладинкы – *Макы*,
фото: **Петро Басалыга**

На задній стороні окладинкы – *Надышли вакації* (молодіж по одвидинах Церкви Св. Владиміра в Кренициі),
фото: **Петро Басалыга**

Новины – не новины не лем з Лемковины

♦ 8-9 мая в Ужгороді одбыла ся медженародна конференция Всеславяньского Собору. Од духовной страны возглавив ю епископ Агапіт, ординарий Мукачівско-Ужгородской Православной Єпархії. Русиньство зо заграниці репрезентували Андрий Копча – Заступник Ведучого Сьвітовой Рады Русинів і проф. Павел Маточій – Член Рады.

♦ 19 мая в Будапешті мадярскы Русины організували своє народне свято. Выступили такой вшыткы іх ансамблі. Святу товаришыла выстава малярства і керамікы.

♦ 25-26 мая в Креници проходило II Медженародне Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры. Організаторами были: Сьвітова Рада Русинів, Стоваришыня Лемків і Уряд Міста Креница-Здрій. Шырше о Бієнале чытай на наступных странах „Бесіды".

На II Медженародным Бієнале выступила „Лемковина"

♦ 25-26 мая в Вільхівци на Кросняншыні проведено X уж Вільхівецкій Кермеш – релігійно-народну імпрезу. Лемківску музычну культуру репрезентували на Кермешы ансамбль „Серенча" і солістка Юлія Дошна. Были тіж ансамблі зо заграниці.

♦ 26 мая в Гладышові заложено краєугольний камін під будову дому опікы, чого то піднял ся місцевий парох Аркадий Бараньчук. Торжествам проводил Його Высокопреосвященство Владыка Адам.

♦ 27 мая Президентска Пара – Александер і Йоланта Квасьнєвскы стрітилися в своій варшавскій резиденції з учениками і іх учытелями народных меньшости. Лемківску меньшість репрезентували нашы педагогічны осередкы з Лігниці, Пшемкова, Устя, Гладышова, Розділя і Креници.

♦ 31 мая в Театрі Александра Духновича в Пряшові третій уж раз організувала Русиньска Оброда загальнодержавний конкурс деклямації русиньской поезиї та прозы, в тым власной творчости. Тогорічний конкурс был значні богатшій од попередніх што до участників і репертуару.

♦ 2 червця в Красным Броді к/ Меджеляборец торжественно посвячено одбудуваний од підстав Краснобродскій Монастыр – історичний выдатний осередок русиньской культуры. (стоял він руіном од I сьвітовой войны).

♦ 17 червця в Польскій Академії Знань (Polska Akademia Umiejętności) в Кракові одбыла ся академіцка промоция книжкы Олены Дуць-Файфер „Literatura łemkowska w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku".

♦ 17 червця в Кракові мало місце перше зобраня нашой молодежы, якого цілю было покликаня лемківской молодіжной організациї (перед плянуваным на 2003 рік Сьвітовым Форум Русиньской Молодежы). В проводі організаційной групы нашли ся: Олена Дуць (Молодша), Тома Квока і Даміан Трохановскій.

♦ 21 червця в Дукли, в дорозі на фестіваль в Свиднику, выступил Ансамбль „Кычера". Вертаючы же зо Свидника, 23 червця Кычеряне радували „око і ухо" Лемків зобраных в сали православной парафії в Горлицях.

♦ 24 червця, в другій ден Русаль, на шатровым поли в Чарній (тым історичным, де одбыли ся дні першы Ватры) Стоваришыня „Руска бурса" в Горлицях организувало Бурсацке Русаля. Може тота акция буде зачыном новой корысной лемківской імпрезы?

♦ 28-30 червця в Меджелабірцях проходил 40. Фестіваль Культуры і Спорту, якого співорганізатором в новій добі є Русиньска Оброда. Того рока ґу організациї придала ся і недавно створена Спілка Русиньской Молодежы.

З пресы

Popłyną marki i funty

Kto by się spodziewał, że w tej łemkowskiej krainie spowitej łąkami i lasami, hektarami słońca, gdzieś w czeluściach ziemi znajduje się złoże ropy i gazu. Z dala od roponośnych terenów galicyjskiego Kuwejtu z końca XIX wieku, okolic Sękowej, Ropicy Górnej, Lipinek, Krygu. Złoże duże, geolodzy jeszcze nie wiedzą – 10 mld metrów sześć. gazu albo 10 mln ton ropy, albo razem tyle ilości, mnogości cennego paliwa.

I kto by się spodziewał, że to źródło roponosne przeszło 25 lat temu wskazał polski, gorlicki geolog, Stanisław Kuk.(...)

W 1996 r. Polskie Górnictwo Nafty i Gazu koncesje na poszukiwanie ropy i gazu odstąpiło firmie angielskiej Medusa Oil and Gaz. Prace poszukiwawcze tej firmy trwały na terenach od Limanowej aż po cały powiat gorlicki włącznie. (...) W 2001 r. po zakończeniu pierwszego etapu poszukiwań na czterech blokach, obszarach koncesyjnych, udokumentowano możliwość występowania złóż, dwóch dużych struktur w Smerekowcu i Pagorzynie i wielu pomniejszych.

(...) Po zakończeniu pierwszego etapu poszukiwań w ubiegłym roku, firma angielska Medusa większość udziałów odsprzedała koncernowi niemieckiemu i Niemcy w Smerekowcu rozpoczęli penetracje, przygotowanie terenu pod dwie wiertnice. (...) **(e, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 23 maja 2002 r.)**

Raj utracony

Otwarcie dwóch wystaw: malarstwa oraz fotografii Szymona Barny – „Łemkowszczyzna – Raj utracony" w Hotelu Gromada zainauguruje dziś Dni Łemkowskie w stolicy. W ciągu najbliższego weekendu będzie okazja, by wysłuchać koncertów i tradycyjnych pieśni łemkowskich, a dla tych, którzy o Karpatach i ich mieszkańcach wiedzą niewiele, organizatorzy – Fundacja Wspierania Mniejszości Łemkowskiej „Rutenika" – przygotowała cykl seminariów oraz filmów dokumentalnych.

- Celem imprezy jest zwrócenie uwagi, że na dziedzictwo kulturowe współczesnej Polski składa się również to, co wnieśli doń współżyjący w Rzeczypospolitej od wieków obywatele różnych narodowości, a wśród nich także nieliczna już dziś mniejszość - Łemkowie - tłumaczy Michał Sandowicz, prezes zarządu Fundacji „Rutenika".

(...)

W niedzielę prezentowane prace m.in: Jerzego Nowosielskiego i Nikifora zostaną wystawione na aukcji. Łącznie do sprzedaży przygotowano ponad 60 pozycji, z przeznaczeniem na ratowanie niszczejących zabytków kultury łemkowskiej. **(PAM, *Trybuna*, 15 marca 2002)**

Wioska świętuje

Ks. proboszcz Władysław Ostrowski SCJ oraz dyrektor Szkoły Podstawowej im. Adama Mickiewicza, Stanisława Pałancewicz zapraszają w niedziele na uroczystą mszę św. i festyn ludowy z okazji 50-lecia parafii rzymskokatolickiej w Binczarowej, gmina Grybów. (...)

- Na święto naszej parafii zapraszamy nie tylko mieszkańców Binczarowej, ale całej gminy Grybów oraz sąsiednich gmin, włącznie z mieszkańcami Nowego Sącza - mówią zgodnym chórem ks. Ostrowski i dyrektor Pałancewicz. **(HSZ, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 4-5 maja 2002 r.)**

Pech, czysty pech! Pojechałbym gdyby nie prawosławna Wielkanoc. Przecie Krynica, gdzie mieszkam, to też sąsiednia gmina. Pomyślałem nawet, że byłbym honorowym gościem, bo ród mój sołtysował Binczarowej przez kilkaset lat. Pojechałbym, bodaj na żal mój głębiej popatrzeć. Pojechałbym, ale przeczytałem pod powyższym tekstem coś w rodzaju notatki „historycznej", rzuconej (przez autora, czy redakcję?) dla „umotywowania" jubileuszu. Stało tam m.in.:

Założoną przez Kazimierza Wielkiego w 1365 roku wieś Binczarowa do zakończenia II wojny światowej zamieszkiwała ludność rusińska. (...) 50 rodzin łemkowskich wyjechało z Binczarowej dobrowolnie na Ukrainę w 1945 roku. Pozostali Rusini zostali wysiedleni z wioski w roku 1947 przez władze powojennej Polski za współpracę z nacjonalistami ukraińskimi. W miejsce wysiedlonych Łemków do Binczarowej przybyli...

Tak, przybyli. W miejsce (...), i są szczęśliwi w tym raju na ziemi. (Tak jak my szczęśliwi. Byliśmy.) Więc niech mają na tyle czci człowieczej, by świętując następne, wciąż jeszcze małe, jubileusze - motywowali je trochę bardziej obiektywną prawdą historyczną. Znaleźliście w zabitej przed półwieczem Bilcarewej wspomagaczy-nacjonalistów? Należałoby Was polecić profesorowi Michałowskiemu, temu od egipskiej archeologii... *Panowie, to boli* - rzekł nasz poeta... Zresztą, po co za nim powtarzam? Czy jest do kogo?...

Awantura pod cerkwią

Obchody świąt wielkanocnych w obrządku prawosławnym rozpoczęło w Szczecinie nabożeństwo w nocy z soboty na niedzielę. Według relacji proboszcza uroczystość przed cerkwią przy ul. Wawrzyniaka próbowała zakłócić kilkunastoosobowa grupa młodych ludzi. (...)

- Zaczęli rzucać jajkami, na szyby samochodów poleciały jakieś przedmioty - relacjonuje proboszcz parafii pw. św. Mikołaja ks. Paweł Stefanowski. - Puszczali muzykę, by zakłócić naszą liturgię. Były też obraźliwe okrzyki.

(...) - Nie wierzę, by był to zorganizowany odwet za niedawne niewpuszczenie do Rosji katolickiego biskupa Jerzego Mazura.

Proboszcz twierdzi, że policji nie było od początku uroczystości, mimo że wcześniej - po otrzymaniu anonimowych telefonicznych pogróżek - wystosował pismo z prośbą o ochronę w czasie nabożeństwa. **(MARC, *Gazeta Wyborcza*, Szczecin, 6 maja 2002)**

„Niedźwieź" dla Murianki

W sobotę i niedzielę w Krynicy odbywało się II Międzynarodowe Biennale Kultury Łemkowskiej (Rusińskiej), na które przyjechała spora grupa gości z całej Polski, a także ze Słowacji, Ukrainy, Czech i Kanady. (...)

Podczas spotkania był czas na rozmowy, biesiadę literacką, koncerty i konferencję poświęconą problemom współczesnej kultury tej grupy narodowej. Na krynickim cmentarzu uczestnicy biennale złożyli kwiaty na grobie Nikifora...(...). W cerkwi prawosławnej odbył się wspaniały koncert chórów. W sali widowiskowej Pijalni Głównej wystąpił zespół „Łemkowyna" pod dyrekcją Sławomira Trochanowskiego, który przyjął batutę po ojcu Jarosławie (...). Ponadto można było zobaczyć występy szeregu innych artystów łemkowskich. Teatr Ruskiej Bursy „Terka" przedstawił spektakl Petra Murianki „Ziemia woła". (...)

W sobotę najbardziej wruszającym momentem tego spotkania było wręczenie Piotrowi Trochanowskiemu (Petro Murianka) Nagrody Literackiej im. Aleksandra Duchnowycza. Statuetkę „Niedźwiedzia", przyznaną już po raz szósty przekazał Stefan Czepa z Kanady. Krynicki burmistrz Jan Golba uhonorował poetę „Złotym Herbem Krynicy". Bohater wieczoru był wzruszony. Ze łzami w oczach dziękował swojej żonie Annie i wszystkim życzliwym mu ludziom. Biennale towarzyszyła wystawa malarstwa różnych artystów i nastrojowa ekspozycja fotografii kryniczanina Piotra Basałygi zatytułowana „Łemkowskie klimaty". **(Piotr Gryźlak, *Dziennik Polski*, 27 maja 2002)**

Spotkanie różnych kultur

VII Spotkania Dzieci różnych kultur z okazji Dnia Dziecka zorganizowane przez parę prezydencka odbyło się w ogrodach Pałacu Prezydenckiego w Warszawie. Przybyły na nie dzieci wszystkich mniejszości narodowych, zamieszkałych w Polsce. Wyjazd sądeckich zorganizowała dyrektor Zofia Basiaga SP 9 w Nowym Sączu.

Nasz region reprezentowały romskie dzieci z SP nr 9, SP nr 3 i SP z Maszkowic...(...) **(rob, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 1-2 czerwca 2002 r.)**

...A łemkowskie dzieci, z naszego regionu, też tam były. Sierotki zapomniane...

Rzeka żalu

(...) Piszczele, które rzeka żalu wypłukała w tym tygodniu, pokazywał Stefan Hladyk uczestnikom wyjazdowego posiedzenia Sejmowej Komisji Mniejszości Na-

rodowych i Etnicznych, kiedy wczoraj w południe rozpoczęli obrady w ratuszu w Nowym Sączu.

Sprawa starego łemkowskiego cmentarza we Florynce wcale nie jest nowa. Do urzędników trafiały kolejne monity o ratowanie poświęconego miejsca, a w mediach ukazywały się coraz to nowe wstrząsające reportaże. O ratunek dla cmentarza przodków zabiegali Łemkowie. To wszystko okazało sie bezskuteczne, bo w tym tygodniu kolejna wielka woda w Białej znów oberwała kawał góry z cmentarzem, a Stefan Hładyk wczoraj rano zebrał garść ludzkich piszczeli i dramatycznym gestem wyciągnął je z worka kładąc przed oczy posłom, wysłannikom rządu i samorządowcom. Wzdrygnęli się wszyscy. Czy o doznanym szoku beda pamietać po powrocie do stolicy, to się okaże. (...) **(Stanisław Śmierciak, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 13 czerwca 2002 r.)**

Być może w grudniu

UNESCO, mimo wcześniejszych obietnic, nie wpisało na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego sześciu drewnianych kościółków. (...)

Nieoficjalnie wiadomo, że czwartkowa dyskusja nad propozycją Polski przebiegała bardzo burzliwie i trwała ponad godzinę, chociaż miała być jedynie formalnością. – Może w grę wchodzi zadawniony spor pomiędzy Polską i Słowacją, który doprowadził do opóźnienia wpisania kościółków na listę – podejrzewa Andrzej Gaczoł, małopolski wojewódzki konserwator ochrony zabytków. Słowacy twierdzili, że projekt powinien mieć charakter transgraniczny i obejmować drewniana architekturę sakralną ze styku trzech krajów: Ukrainy, Słowacji i Polski. – Do wczoraj byłem jednak przekonany, że doszliśmy do porozumienia: najpierw na listę miały zostać wpisane drewniane kościoły rzymskokatolickie z terenu Polski, a w następnej kolejności świątynie łemkowskie i unickie z wszystkich trzech krajów. Nie wiem, czy konflikt odżył – mówi Andrzej Gaczoł. **(Michał Olszewski, *Gazeta Wyborcza*, K-w, 29-30 czerwca 2002)**

...A może UNESCO stwierdziło, że Polska żądała będzie za dużo, chcąc wpisać na Listę – przypuśćmy – kościółki polskie i prócz nich... rzymskokatolickie.

„Nás nezničila ani pol'ska šl'achta..."

Vo štvrtok pripravila Poddukliánska knižnica, tentoraz v spolupraci s Vojenským múzeom vo Svidníku a Klubom umeleckého slova pri PK vo Svidníku, v krátkom časovom sliede d'alšiu zaujímavú a podnetnú akciu, ktorou bolo stretnutie s riaditelom Múzea lemkovskej kultury v Zyndranovej Fedorom Gočom, Človekom, ktory na vlastnej koži zažil II. svetovu vojnu a po nej aj vyhnanstwo z domova v rámci akcie Wisła v roku 1947, aj napriek tomu nikdy nezabudol v akých tradíciách a hodnotách bol vychovaný a preto v rodnej dedinie založil Múzeum lemkovskej kultúry a neskôr aj festival. F. Goč je zároveň autorom knihy Život Lemka. ***„Na Slovensku ste boli št'astni, že vás Rusinov nechali na pokoji, boli ste št'astni, že vám nechali kultúru. Nás nezničila ani pol'ská šlachta, ani rakúsko-uhorská monarchia, ani Hitlerove nájazdy, ale ti Poliaci, ktori po vojne prijali hodnoty, že čo nie je pol'ské, musi odist"***, vratil sa krátko do histórie F. Goč a to co sa v roku 1947 dialo prirovnal k etnickým čistkam v Juhoslávii. (...)

Vzácny host' potom pridal ešte d'alšiu zaujímavú myšlienku. ***„Verím, že ked' spolu vstúpime do Európskej unie, konečne sa zrušia hranice a my si tak budeme ešte viac bližši a naše vzájomné vzt'ahy ešte pevnejšie."*** (...) **(-im-, *Dukla*, 22.04.2002)**

Лемки требуют компенсации

В Киеве состоялся третий конгресс Всемирной федерации украинских лемковских объединений

Уже много лет Всемирная федерация лемков (созданная в 1973 году) добивается признания лемков депортированными со своих этнических земель – Лемковщины, Холмщины, Подляшья, Надсянья, которые вошли в состав Польши согласно с Потсдамским соглашением после Второй мировой войны, официального осуждения операции „Висла", возмещения морального и материального ущерба вплоть до права возвратится на этнические земли. Тогда почти 500 тысяч лемков вынуждены были переселится в другие области Украины, а также за рубеж. (...)

Часть украинцев в количестве 150 тысяч, которым удалось уклониться от переселения в Советскую Украину, насильно изгнали из своих сел, и те по несколько семей осели на западе и юге Польши. (...) **(Лариса Марчук, *Комсомольская правда (В Украине)*, 21 мая 2002 г.)**

Generalnie możnaby rzec „komentarii zdes' izlishnii"

Національніст выгнаных ци вывезеных

Перший раз в повоєнним часі од 1945р. могли-зме в загальним спісі сами потвердити факт свого існуваня, а што з того вийде і з ким ся ідентифікуєме – вкажеся по підряхуваню виників перепису.

(...) Об'єднаня лемків стояло і стоіт на становиску, же історичний русин то гнешній українец, а будучи лемком не перестає быти ани руснаком ани українцьом. Національну ідентифікацію інакше виділи такы організації як Фундація „Рутеніка" (голова Сандович), горлицкі ансамбль „Серенча" (кер. Роман Корбич), Ансамбль пісні і танцю „Кычера" (кер. Юрко Стажиньскі), Музей лемківской культуры в Зиндранові (голова Федір Гоч), Репрезентацийний ансамбль пісьні і танцю „Лемковина" (кер. Ярослав Трохановскі), Стоваришыня Лемків (ве-дуче Андрий Копчаі, Стоваришыня „Руска Бурса" (настоятель Богдан Гамбаль). Лідеры тых організацій в „Голосі совісти" в выданю передписовим 2002 р., закликували писати національніст „лем лемківску. "(...) **(Штефан Гладих, *Ватра*, Нр 3(38) 2002)**

- По перше – цитувати треба докладні.
- По друге – ци не чудує Вас, же шыткы числячы ся лемківскы ансамблі, установы, організації, окрем Вашой, судими згоді, єдинако? Ци тота єдност, при ріжным думаню, нич Вам не повідат?
- По третє (єпоза цитуваного тексту, што до наголовка) – напис: „Ту нас привезли...", хоц він з Михалова, не фірмував никто з представленого Вами кругу.
- І на конец (єпоза цит. тексту) – Ваша інтерпретация змісту Вашых спец-службовых течок все остане лем Вашом інтерпретацийом. **(пт – pt)**

ЯРОСЛАВ ЗВОЛІНСКІЙ

Час, як простір Сьвіта, то непонятне понятя. Не мож выобразити сой його початку ани кінця. Приходит до нас од безконечной безвісти, побыват з нами і, не озераючы ся, лишат... Пан великій, найконкретнійший з конкретных, але гордий – бо невблаганий. Жытя чловече тілко му значыт – якбы го лем толерувал серед свойой дорогы.

Жытя чловече... От – згасло наступне. Єдно з остатніх, што почало ся, выплекало, розквитло в Горах. І пішло з духом Гір в далеку чужыну. Жебы в ній, посерд велькой тугы, оджыти свою долю, свою частку, час свій в безконечным часі .. 11 червця того рока над далеким Варяжским Морьом похоронили мы Ярослава Зволінского, щырого, оддaного Сына Гір. Тота остатня Йому послуга серед горячой народной яри нияк не врахувана была до гармоногґраму нашых дни. Іщы в маю дістал єм од Него лист. Короткій. В конкретній справі. Без тени скорботы (хоц в Ним уж была – знам о тым днес), без щыпок болю (хоц біль уж боліл), без жменькы жалю (хоц жаль в нас сідит і в полноті жытя). Без найменьшой познакы чловечой слабости (яка трепоче ся в нас, кєд дни нашы зачынат рахувати час). Ани найлегший подув серед Його слів не віщувал (хоц о тым молчал), же не приде ґу нам на II Медженародне Бієнале Лемківскій Культуры. Як приходил все. На Ватры, на Русаля, на Осени, на вшыткы важны церковны торжества – канонізации, посвячыня храмів, на „Петрову" Гору Явір, на скорбны і радісны ювілеі. *Толк ся своім старым автом* – як писал (хоц ся не підписал), толк ся од Балтыку до Гір. Часто брал зо собом родину – жену, дівочку. І ішол. До Гір. Ґу нам... Нич не віщувало в тоту горячу лемківску яр, же пред дверями час – іти ґу Нему... бо сам найменьшым словом, найтихійшом скаргом не надтыркнул о такій потребі. (Потребі. Бо чловек жыє з чловеком, бо чловек жыє для чловека...) Лем тремтячом од немочы руком, пред самым кінцьом дни, записал свої рокы, жытя. Коротко. На двох з половином странах А4. Основне. Тото, чого не все даст ся вычытати з пятьох його книжок. Холодно, не крылато, зо стоіцкым спокойом. Так якбы писал рахунок за зданий товар. З маленьком суґестийом – же можеме евентуальні приложыти печатку.

* * *

Ярослав Зволінскій вродил ся 31 грудня 1929 рока в родині православного дяка Андрия Зволінского в селі Фльоринка. Выховувал ся Ярослав коло церкви. Родиче мали середню газдівку. Коли надарила ся можливіст, післали го до учытельской семінарії в Креници. А потім юж был Захід: дорывчы школы і робота в тартаку. В 1950 році Ярослав зложыл поданя до Православной Семінарії в Варшаві. Але так як з нашом молодежом, поступлено і Ярославом, не допустили „опікуны" жебы был православеным священником і післали го до войска, со баталийонів робочых, де одслужыл понад 2 роки; вернул в 1953 році

*В тым році піднял роботу в Паньстевій Інспекції Гандльовій в Сулєнціні а по році перенюс ся до Шпротавы. В 1955 році переносят го до воєвідского інспектурату в Зеленій Горі. Ту серед свойой молодежы і всяди в повітах, де было полно своіх люди зачала ся барз активна суспільна діяльніст. Тоты рокы – 1955-1960 то велика політычна робота, яку провадила зеленогірска група Лемків. То за іх приводом повстал серед люди сильний напір на власти о позволіня Лемкам повороту на свої землі, і за іх стараньом приіхала до Польщы делеґация Гардого з Америкы. Вшыткы заплатили высоку ціну, стратили роботу. Ярослава знаємы принимают на презеса „спулдзельні" в Слубіцах, де шыют убраня, роблят светры. Кєрує фірмом де затруднено понад 500 жінок. По році власти спулдзельню упаньствовляют. Ярослав не принял жадного становиска і мусіл ся вынести з того терену. В осени блукал ся по Креници, по горах. В 1960 році піднял роботу в „Воєвідскым Звязку Спулдзельчости Працы" в Кошаліні, як шеф продукції промыслу легкого на терен воєвідства. Ту в службовым покою мал міліцийну ревізию, тайнякы глядали документів. Ярослав притих, занял ся заводовом роботом і пополніньом освіты. В роках 1960-70 кінчыт заочно Технікум Одежове, 2-літнє Студиюм Економічне в WSE - PTE в Катовицях і 2-літнє Студиюм Економічне Гандлю – для кєрівничой кадры – SGPiS – PTE в Варшаві. В 1971 році одзначений гоноровом одзнаком Заслужений для Воєвідства Кошаліньского, отримує тіж одзначыня державне – Срібний Крест Заслугы. В 1972 році як знаний юж добрі організатор і спеціяліста в бранжы принял посаду заступці презеса Одежовой Спулдзельні в Кошаліні, в котрій затруднено 550 люди. При тій фірмі організує 3-літню Засадничу Школу Заводову, де тіж додатково вчыт технольоґії і материялознавства. За його ста-

раньом в кошаліньскым воєвідстві выбудувано 4 фабрыкы одежы – в Злотові на 350 люди, в Бытові на 300 люди, в Члухові на 350 люди, в Бялоґарді на 400 люди і велику пральню для міста Кошаліна на 150 люди. Зас остає одзначений одзнаком Заслуженый для Міста Кошаліня і Злотым Крестом Заслуґы, як тіж інчыма ресортовыма медалями. През дві каденції єст радным міста Кошаліна. В 1980 році выбрал собі меншу спулдзєльню в Бялоґарді, і як технічний шеф в получыню з дорадством технічным в Кошаліні робил аж до емеритуры. През 25 років, як експерт „Polcargo", родил на доручыня одбір одежы высыланой през ріжны фабрыкы на експорт.

Не мал часу на жытя прыватне. В Кошаліні побудувал своє мешканя (піл „ближняка"). В 1986 році оженил ся з дуже молодшом дівчыном – Польком Ядвіґом з дому Фуртак, котрой родиче походили спід Грубєшова. Мают 15-літню доню Александру.

В 1990 році Ярослав переходит на емеритуру. На рік перед тым впучат ся зас в народну діяльніст. В 1989 році на заложытельскым зобраню Стоваришыня Лемків входит в склад Заряду, хоц од Лїґниці до Кошаліна так далеко. Од того тіж часу зачынат ся велика пригода Ярослава з творчістю літерацком. В 1991 році власным коштом выдає перший свій збір верши під наголовком „Знакы часу". В 1994 році спід пера Ярослава выходит перша книжка прозы під наголовком „Рапсодия для Лемків". В тій книжці описує діяльніст Лемків „сепаратыстів" в Зеленій Горі – в роках 1955-60. Тота книжка затрясла декотрыма діячами з давного УСКТ. В 1996 Ярослав выдає наступну книжку – „Łemkowie w obronie własnej". Пішла в сьвіт, была добрі принята. В 1999 році при сплаветорстві Ярослава Мерены, тіж Фльоринчана, выдал знану юж шыроко монографію „Na Łemkowszczyźnie. Florynka (nasze seło)". Вшыткы три книжкы тычат ся нашой лемківскої трагедиї. Тоту тему піднимал тіж выступуючы часто в Радию Кошалін зо своіма аудиціями „O Łemkach".

В 2001 році, в грудни вышла пята юж книжка Ярослава під наголовком „Bataliony robocze w Ludowym Wojsku Polskim". Зобрал Ярослав своіх колеґів з войска, де дуже было хлопців з Акциї „Вісла" і зорґанізувал в Кошаліні Związek Żołnierzy Batalionów Roboczych. Іх войскову службу описал в тій книжці.

В 1995 році Związek Literatów Polskich, одділ в Кошаліні выступил до свого Заряду головного. Тот принял Ярослава Зволіньского на члена ZLP.

Діяльніст Ярослава в суспільній роботі на Лемковині: – Ту юж оціна Твоя. Фецю. І твоя. Петре.

* * *

От – і тілко думок положеных на папір передсмертном руком. Еманує з них задивляючий спокій. Треба быти барз міцном особовістю, жебы в блиску заходячого за гору сонця так ся заховати.

І такий был в жытю. Виділо бы ся – барз прудкій, нетерплячий, а вшытко єдно знаючий в даній ситуациї найти спокій, рівновагу І де бы не был – на Ватрі, Русальох. Осени – не зьвідувал што треба помочы, лем робил. При творіню рідко ся консультувал, хоц часом – так ся нам товды виділо – треба было. Днес, коли по десятьох роках выдал пят книжок, а жытя уж неє – знаме же не было часу на консультациї.

Вмер Ярослав Зволінскій 7 червця. 11 червця пращати Го пришло – беручы до увагы факт што Кошалін барз далеко як од Лемковины, так і од нашых центрів на выгнаню - значуче число люди. Хоронило го штырьох священників: місцевий парох – о. Миколай Левчук, о Мариюш Сынак – парох Слупска, о. Леон Карпюк – парох Щецінка і о. Дарий Цьолка – парох Кожухова, по роді Фльоринчан, якій з той рациї попри місцевым пароху справувал символічну ролю господаря як і репрезентанта заступу фльориньского священства (Фльоринчане, родом як і по роді, сут в тым ділі выняткovым явиском – актуалні мают в своіх рядах архиєпископа і шестьох священників). Думам, же репрезентувати так чесний клир было для отця Дария гонором. Выполнил свою ролю барз красні. Пращальны слова окрем о. Миколая і о. Дария выголосили: Ведучий СЛ Андрий Копча, представителі кошаліньскых орґанізаций і установ, та ниже підписаний.

В імени Гір, Лемків на выгнаню і власным імени прагну раз іщы повісти: **Спий спокійно Сыну Гір над далекым Балтыком. Вічна Тобі Памят!**

Петро Трохановскій

На знимці: Ярослав Зволінскій серед Заложытельского Заряду СЛ (1989 р.)

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

Культ і іконографія Св. Димитрия Солуньского на Лемковині

(закінчыня)

Іконографічны вариянты: Димитрий в цілопостатьовым унятю, в пілпостятьовым, в сідячій позиціі, кінно, в товаристві другого святого войовника – якы хоснувано в іконах з терену Лемковины – вытворены на базі загального типу Димитрия-войовника, сут такой полністю можливости ріжных унять того святого вытвореных в візантийскій штуці по X столітю. За своєрідну особливіст, а радше іконографічний анахронізм, треба натоміст узнати представліня на іконі з початку XVIII ст. з церкви в Чарній, Св. Димитрия в туніці і плащы, з мученическым крестом в долони, без, аж і найменьшых, алюзий до мілітарных конотаций того святого. Архаізуюча іконографічна тенденция проявлят ся тыж в добраню і порядку сцен легенды поміщеных в клеймах той же іконы.

Наррацийны представліня тычучы ся жытя, мученичества і чудес Св. Димитрия в церковным малярстві з регіону Лемковины находили ся в клеймах ікон розміщеных з двох або трьох сторін центрального лику святого, переважні в паристым порядку. Хронологія сцен часто быват забурена, а іх звязок з текстом легенды барз свобідний. Реалізувана была радше загальна схема принята на тым терені для ілюструваня жытя і пасиі мучеників (н.пр. для Св. Параскєвіі). Сценами навязуючыма до тексту легенды были переважні епізоды тычучы ся Нестора. В клеймах іконы з Фльоринкы з XVI столітя находят ся на примір такы сцены: Народжыня Димитрия, Димитрий навчаючий в святыни, Димитрий ведений перед цисаря, Димитрий припіканий сьвічками, Димитрий в труні стережений через двох ангелів, Димитрий пробиваний списом благословит Нестора, Нестор в побіді над Лийом. Свобода та порядок добраня сцен сьвідчыт о тым, што текст легенды не все был знаний, а творіня малярского циклю проходило дорогом одвзірцюваня окрісленого іконографічного моделю.

На тым фоні ікона з Чарной выріжнят ся стислом згідністю сцен в клеймах легенды, зложыньом сцен в порядку сходячым з лівой, а потім з правой страны центрального лику, зо збережыньом стислой хронольогіі представляных подій, наррацийной тяглости і прозрачности. За порядком представляны сут сцены: Димитрий во вязници вінчаний через ангела, Димитрий благословлячий Нестора, Нестор домагаючий ся в цисаря призволіня на борбу з Лийом, Нестор пробиваючий Лия списом, мученичество Нестора, похорон Димитрия, оздоровліня хворого на гробі Димитрия. Добраня сцен докладні кореспондує з головным ликом той іконы. Вшыткы підкріслюют мученичество, факт проляня кырви за християньску віру, а єдно лем вказане ту чудо не славит Димитрия як войовника, лем вказує на чудесну, оздоровлюючу силу його тіла. Отже старано ся ту особливі підкріслити мученическій аспект культу святого.

Іконографічна вынятковіст іконы з Чарной, котра з цілом певністю не є нашлідком припадку ци простого одвзірцюваня, лем сьвідомого творчого акту, якій операт ся на барз добрій знаємости текстів та іконографічной традиціі представлінь Св. Димитрия Солуньского, вартат особливого підкрісліня. На так периферийным терені вплывів візантийской культуры, якій становила Лемковина, „непорочна" канонічніст представліня та сягніня до архаічного, нестрічаного на інчых теренах в так пізным періоді іконографічного тыпу, здає ся быти ведене якысыма особливыма взглядами.

Ікона з Чарной приписувана є мушыньскому творчому осередкови, котрий в XVII столітю заосмотрювал свойом продукцийом дуже церкви західньой Лемковины (так по пілнічній як і полудньовій страні Карпат)[29]. Іконова творчіст того осередка характеризує ся загальным формальным[30] та іконографічным консерватызмом, а тыж дужыньом до творіня штукы о глубокым ідейным вызвуку, інтелектуально-дидактычным змісті[31]. О такых знаменах як консерватызм, традиционалізм культуры і ментальности Лемків бесідує ся в першым ряді при загальній характеристыці той групы[32]. Тычыт ся то особливі релігійной сферы[33]. Судити мож што „консерватывны" іконы мали на Лемковині велике поводжыня, особливі в XVII столітю, в періоді острого опору против вводжыню уніі. В мушыньскым ключы уж од початку столітя краківскы біскупы нашмарили одгірні унію прожываючому там православному населіню. В одне-

[29] R. B i s k u p s k i, *Ikony w zbiorach polskich*, Warszawa 1991, s. 17; R. B i s k u p s k i, *Malarstwo ikonowe od XV do pierwszej połowy XVIII wieku na Łemkowszczyźnie*, „Polska Sztuka Ludowa" nr 3-4, 1985, s. 161.

[30] R. B i s k u p s k i, *Malarstwo*, op. cit., s. 161.

[31] Z. S z a n t e r, *XVIII-wieczne ikony w Kluczu Muszyńskim*, „Polska Sztuka Ludowa" nr 3-4, 1986, s 185.

[32] H. D u ć-F a j f e r, *Łemkowie w Polsce*, „Magury '91", Warszawa 1992, s. 20-21.

[33] R. R e i n f u s, *Śladami Łemków*, Warszawa 1990, s. 80-81. A. K r o c h m a l, *Stosunki między grekokatolikami i prawosławnymi na Łemkowszczyźnie w latach 1926-1939* (w:) *Łemkowie w historii i kulturze Karpat*, cz. I, Rzeszów 1992, s. 286-87.

Мученичество Димитрия, фрагмент ікоиы з Чарной, XVII столітя. Окружний Музей, Новий Санч.

сіню до неслухнячых стосуваню репресиі з переселінями вдучні. О опорі лемківского населіня в однесіню до унії сьвідчыти може примір Тылича, де остры релігійны споры тягли ся понад сто років і оперли ся аж і о папску канцелярию[34]. Найближшым Лемковині осередком православія, якому не загрожувала унія, была в XVII столітю Мольдавія. З ньом тыж утримували зносины поклонникы православія з теренів Лемковины північной та полудньовой[35]. Приявніст в ікопах, якы походят з мушыньского осередка, численных елементів близкых церковній штуці Мольдавіі, на што вказала Зофія Шантер в своім дописі (см. припис 35), родит припущыня, што осередок тот звязаний был з діючом на Західній Лемковині православном Церквію, хоц офіційні введено там унію (припущыня тото высуват Зофія Шантер в цитуваным уж дописі, с. 185). В сьвітлі тым консерватызм ікоиы з Чарной та ікоп з найближшого ій кругу, котры признати мож за продукцию єдной робітні, наберат знамен ціпьового дужыня артыстів до вказаня власного звязку з давном церковном традицийом, з православном штуком і єй канонічныма взірцями.

Не мож тыж хыбаць взяти за діло припадку того факту, што такой половина церкви по північній страні Карпат, в котрых находят ся ікоиы приписаны мушыньскому осередкови, сут під покровом Св. Димитрия, Великомученик зо Солуня, подібні як Св. Параскевія ци Косма і Даміан, будучы святым почытаным лем в обрубі східнього християньства, был тым покровителем, котрий в явний спосіб вказував на давны звязкы Лемковины з православійом і візантийском традицийом, а не зо Західньом Церквію. Могла то быти іщы єдна причына популярности Св. Димитрия Солуньского на Лемковині.

На примірі культу та іконографіі Св. Димитрия Солуньского вказано ту деякы повязаня, вплывы, якы на ікопове малярство з обшырі Лемковины мали загальны знамена культуры, ментальности і релігійности Лемків. Повселюдні закладат ся што з огляду на брак одрубной малярской школы ци своєрідных стилістычных знамен, блудом є розсмотрюваня ікон з того регіону як інтегральной части лемківскої культуры. При чым заедно істнуют споры на тему названя ікопового малярства того регіону. Окріслят ся іх як ікоиы галицкой школы, карпатскы ікоиы, українськы ікоиы. Не выодрубнювчы ікон з обшырі Лемковины в оддільну групу, трактуючы іх як част артистычной творчости, котра розвивала ся на шырокій обшырі руской культуры в регіоні Карпат, прагнеме вшытко єдно зазначыти, же вплыв льокальной культуры населіня, для котрого релігійных потреб творено ікоиы, был на тогу творчіст правдоподібні значні більшый нич ся то звыкло принимати.

* * *

Працу поміщено на основі: Helena Duc-Fajfer, *Kult i ikonografia świętego Dymitra z Salonik na Łemkowszczyźnie*, (w:) *Łemkowie w historii i kulturze Karpat*, pod redakcja Jerzego Czajkowskiego, Część druga, Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, Sanok 1994. (Перевьют П.Т.; початок в нр 63/2001)

[34] R. R e i n f u s, op. cit., s. 78-79. M. B e n d z a, *Prawosławna Diecezja Przemyska w latach 1536-1681*, Warszawa 1982, s. 126-29.

[35] Z. S z a n t e r, op. cit., s. 185. S. T k a c, Ikony słowackie od XVI do XIX wieku, Warszawa 1984, s. 51-52.

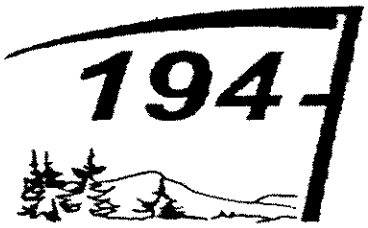

Одзначаючы того рока 55. річницю Акциї „Вісла", прагнеме ознаємити Чытачів „Бесіды" з незмірні цінным дописом сперед 56 років, авторства нашого Руснака зза хырбета Бескідів – др Івана Жыдовского, котрий опубликувал він на сторінках выходячого в Празі місячника „Костёр" (Нр 3-4/ ***1946****). То жыва, автентычна реакция на події, якы розгрывали ся товды на Лемковині. Допис тычыт ся переселінь Лемків до Совітского Союза, та має тыж едно незмірні знаменне речыня. Автор бесідуючы, што на Лемковині не остало уж більше як 50.000 Лемків, гварит: „И им грозит насильное выселение вопреки духу и букве международного соглашения." Чытаючы допис належыт очывидні памятати о сталіньскым часі, в якым был написаний. І тымбарже зато достеречы його ціну. (nm)*

Д-р ІВАН ЖЫДОВСКІЙ

Плач Лемковины

Долина, долина, Попрадска долина,
Хто же тя малював, красы не жалував.
(Народна пісня)

Побідоносний конец ІІ сьвітовой войны мал медже інчым во своіх нашліствах такой 100 % объєднаня вшыткых рускых земель.

Лем на захід од рікы Сан в границях Польщы і на захід од рікы Унг (Уж, Уг) в границях Чехословациї остало рускє племя Руснаків – Русинів – Лемків за меджами Державной Руси.

Положыня одламу руского народу в Польщы было окріслене рішыньом Крымской Конференциї і польско-совітскым договариньом о східніх границях Польщы і порозумліньом заключеным в Москві 6 липця 1945 рока медже правительством СССР і Польскым Тымчасовым Правительством, о праві до зречыня ся польского громадянства особам руской, украіньской, білоруской, русиньской і литовской национальности, прожываючых на териториї Польщы, і о іх евакуациї до СССР.

За спомненым порозумліньом „особам руской, украіньской, білоруской, русиньской і литовской национальности і членам іх родин дас ся право выходу з польского громадянства і переселіня ся на територию СССР".

„Порозумліня передвиджує, што зречыня ся громадянства і евакуация проводит ся на *„добровільных основах"* („Известия" з 7 липця 1945 рока).

Право оптациї громадянства СССР осіб украіньской і руской национальности, прожываючых на териториї Чехословациї (в регіонах Словациї) передвиджує протокіл з договариня медже ЧСР і СССР о Закарпатскій Украіні з 29 червця 1945 рока. („Известия" з 30 червця 1945 рока).

Та о кілко в Чехословациї строго перестерігат ся добровільного характеру той оптациї та добровільного переселіня руского населіня до СССР, в Польщы з добровільной евакуациї, наступством русофобства польскых власти, наступило тотальне выгнаня Руснаків, званых Лемками з іх од покону віків засідженых місц медже ріком Сан і ріками Попрад-Дунаєц на пілнічным боці Карпат.

Зо загального числа 300.000 Лемків на прадідній рускій земли не остало уж такой і 50 тисячи. І ім грозит насильне выселіня наперекір духови і параграфам медженародного порозумліня.

Нас, Руснаків Пряшівского регіону Східньой Словациї, як кровных братів, найбільше на захід высуненого *рускоґо* племене, котре в неустючій борбі за своє национальне істнуваня в преділах бывшой паньской Польщы і бывшой Угорщыны зберегло своє народове лице і диференціювало ся як „рускє" племя, жыво інтересує іх доля. Мы враз з ним цілыма столітями іщы од часів Кыівскої Руси, Галицкой Руси, од часів перед татарском навалом, а іщы і до принятя християньства, іщы як погане, тримали *без ниякой постороньой помочы* тот найбарже західній кавальчык рускої землі в Карпатах – гет по высочезны масывы Татер, тоту могучу грань польскых, словацкых і рускых племен.

Наш нарід в Польщы, в Чехословациї і нашы еміґранты в Америці ніяк не можут зрозуміти, чом Лемкы мусят лишыти свою руску землю, якраз в часі найбільшой побіды рідных рускых племен Совітского Союза?

Нарід розуміє, што з причыны вышэшых державных інтересів границя медже Совітскым Союзом і західніма славяньскыма державами мусит проходити по ленії рік Сан і Унг, што земля столітями загартованых в своїй „рускости" Лемків мусит остати поза меджами державной Руси, та чом же мусят быти насильно выгнаны тоты з них, котры прагнут і дальше сідити на своїй прадідній земли?

Нам можут вмавляти, што тот незначний кавальчык рускої землі не ма ниякого значыня, і што неважне ци буде він в будучности заселений рускыма людми ци тіж інчыма Славянами.

З пункту пізріня великой нации быти може і так, але для Лемків їх земля – то їх *вітчызна*, де спочывают кости їх предків. Рідны попелища своїх вітців они мусят лишыти і на верхах зеленых Карпат зазвучыт чуджа бесіда, по гробах рускых предків ходити будут чуджы люде.

Рускій і україньскій народы не мают більше вірного племени як Руснакы Лемковины, котры сперaючы ся лем на свої силы, стоячы на грани Руси, віками боронили і оборонили своє народове я, свою землю. До такого посвячыня спосібний был лем моральні высоко стячий, „твердий Руснак" зеленых Бескідів.

Нашых Руснаків по падіню Кыівскої і Галицкой Руси гнобила угорска і польска державна власт, котра провела границю по хырбетах Карпат, розрізавшы на двоє жыве тіло нашого народа. Та нашы Руснакы не піддали ся. Руснакы з Угорщыны і Руснакы з Польщы подавали єден другому руку напротив жычынь своїх панів.

(...) Нашым предкам не жыло ся легко. Был час, коли паньска Польща заперала нашы церкви, тот остатній щит рускости. В нашых селах маленькы діти до днес сьпівают прадавну пісню:

Не лій дощу, не лій, бо ніт попа дома,
Пішол до Кракова ключы вымінятн,
Церков одмыкати.

Нашы деревяны церкви в лемківскых селах, тот шедевр рускої будівництва, котры нашы предкы охоронили од католицкой Польщы і од напору Мадярів, тепер нарід лишат рыдаючы, з плачом цілуючы землю, де похоронены його предкы, де в спільных могылах спят рускы бартя-богатырі, котры полягли ту в борбі за освободжыня Славян в час першой і другой сьвітовой войны. (...)

В наступстві польскої „нетерпливости" опустіли рускы села на Лемковині. Там, де колиси звучала руска бесіда Лемків, де нарід жыл, борол ся, пережывал горе і радіст, там гнеска порожньо. В нашых зеленых Бескідах не прозвучыт більше смутна пісня лемківскых дівчат:

Ой верше мій, верше, мій зеленій верше,
Уж мі так не буде, як мі было перше...

В спокон віка рускых селах, як Креница, Тылич, Мохначка, Щавник, Біла Вода, Чорна Вода, Ропиця Руска, Устя Рускє, Королева Руска, Дубрівка Руска, Регетів, Розділя, Нижня Воля, Вышня Воля, Руска Воля і в десятках інчых буде тихо...

В час величезной побіды рускої народа мы тратиме найцінніший і заміскій крайній кавальчык рускої землі і можеме стратити самородне, самобытне рускє племя Лемків, котре выросло в Карпатах при самым підніжку Татер, іщы в час поганьятва, о чым сьвідчыт славяньска дохристияньска міфологія, яка заховала ся серед Руснаків Лемковины і Пряшівщыны, і котре сьвідомо окріслювало себе як рускє племя, што видно і з выжше приведеных названь його осель.

Земля Лемків в Польщы так, як і земля Руснаків в Словациі занедбана з причыны некорыстных суспільных обставин в минулым. Тота територия была уж парудесят років тому перенаселена, а нарід мушений был еміґрувати до отвореной товды Америкы. Еміґранты в Америці облегшували положыня тых, што остали „в старым краю", але свойой рідной землі Полякам не одступлювали. Были тисячы припадків, коли Руснакы выкупляли землю од чуджопленінців, а свойой рідной землі никому не оддавали, ни торгом, ни під натиском чуджой власти.

Під Австрийом за свою „рускіст" ішли на шыбеници, але против рускої народа, в одріжніню од „украінофілів" они николи не пішли. Лемків і Руснаків в цілым треба видіти як вірну форпочту, авангарду рускої сьвіта серед західніх Славян, а не як Піемонт евентуальної походу на Росию.

Лемкы мают в своіх руках найцінніший кавальчык рускої землі, щедрий на богатство і красоту. В Карпатах через Лемковину є понад десят стратеґічных гірскых проходів, сут там поклады нафты, соли, богатство лісів, мінеральной воды.

(...) При зашлых по II сьвітовій войні медженародных одношынях Лемковина і Пряшівщыня мают вельо атутів стати ся місцьом для стратеґічного промыслу Польщы і Чехословациі... (...)

Насильна евакуация Лемковины через Поляків рівнят ся для Лемків народовій катастрофі, а з пункту виджыня рускої народа, она є великом стратом. Лемківскы переселенці в Америці протестуют против нарушыня той части польско-совітскої порозумліня о зречыню ся польскої громадянства, котра бесідує о добровільных основах.

(...)

Рускій нарід Лемковины добровільні не вырече ся свойой землі. Каждий на „хлоп" в вікової борбі за свою правду навчыл ся єдного: **право товды лем перестає быти правом, коли мы ся го выречеме**. Выречы ся же рускої Лемковины наш нарід не може, і маме надію што бодрий дух Руснаків, котрий поміг ім захранити свою землю в більше тяжкых обставинах минулого, не лишыт ю і тепер.

Витайте на Дняхъ!

ПЕТРО ТРОХАНОВСКІЙ

Лемківскы Дни в Варшаві

(продолжыня з попереднього номера)

Суботнє вчасне пополудне організатор Дни посвятил поезиі. Тота муза волит тихій вечер, але преці на тот раз стріча з ньом не была обычайна – кед обычайном колинебуд бывает. По части лем бесідувала сама поезия. Шувні бесідувано о ній, о сучасній лемківскій поезиі, а так по правді – о літературі (королева Поезия заєдно заставлят сой право репрезентувати ціле писане красне слово). Перед тій бесіді мал проф. Збігнєв Сятковскі – „етатовий", особливі остатнім часом, прелегент на подібных торжествах. Етатовий не з напмареной конечности, і – хоц професионал – не так з професиі як по причыні красы бесіды. Бо він і не прелегент, а акуратні чудовий бесіднік. Ерудита, але і планетник. Часом Жрец в сонечным кругу, позірні лем толеруючий тых што при ним возсіли. Та взяти му силу мудрости, хоцбы і премудрости николи нияк не на місци. Гішыти ся мож лем, кед суджено чловечій малости оне достеречы.

Пізне пополудне, котре зышло ся і з вечером, выполнила пісня. Пісня і прекрасна, і чудна. Прекрасна, бо красы самой в собі скрыти ся не даст. Чудна, бо хоц лемківска – та приношена в малій лем части Лемками; але не лем зато нелемківска. Бо лемківскій пісни, як каждій інчій, не старчыт слово і мелодична ленія. Інтерпретация же, хоц каждий окремий артиста мас до ней право, аж і повинен ю свою мати, не може заістнувати без симбіозы з культуром. Кед хоче быти тотожна з душом. В реченым місци – з Душом Бескіду.

В перший части концерту выступила „Древутня". Люблена і часто запрашана, єднако добрі чує ся на сільскых сценах як і концертовых салях академій. Найміцнійша страна ей репертуару то інструментална аранжация, барз оргіналына, своєрідна, та в якій, кед мож одчытати дакде карпатскы мотивы – побренкуют они радше одголосом гуцульскых Горганів нич лемківского Бескіду. В сьпіві, згідні з назвом ансамблю (товды то може цільове?) домінує „топорніст", древкорубаня. Ніт ніжности, аж і в тіричных пісніх, там де она барз потрібна – без взгляду на характер ансамблю. Та жадным сенсаціі амфітеатрам ся подабат. І добрі! Алже і каждому на сцені о то ходит.

Славяньскій Хор Фундациі РУТЕНІКА на першым своїм концерті выступил під званьом „Руснакы". Тепер, коли пишу о тым, знам же зрезигнувано з того причынку. І оправдано, алже Руснаків в ним лем трос ци четверо. І оправдано, алже сьпіваючы на добрым академічным рівни, по руснацкы то они не сьпівают. Як буквом, так і путом. Путом в сенсі реченої выжше бескідскої душы. Нічого не думачыт ту академічніст, пісню Гірольців належыт выконувати по тиро ьскы, лемківску – тіж. Но і при тім – професийніст, зато же професийна, повинна знати найти, коли треба, автентычніст простоты. А што ся стало – дайме на то – з чудовом Сандовичовом „Колысанком"? – почынаючы од гармонізациі (новой). Совокупніст трудных акордів не кольше до сну (і не о дріманя публикы ту ходит), а ятрит, непокоіт не постатычным а катастрофічным непокоєм. А выконаня? Дівочка, Аня Сандович, была натуральна (хоц кус уж за велька). Натоміст колысанковий Няньо, як в выконаню так в актерскій грі, за барз оперовий, статычний. Чудовым голосом артисты захоплювати ся мож, але...

Очывидні, є то моя, єдиниці оцінка. Бо судячы по реакциі выполненой до краіків Концертовой Салі Музычной Академії ім. Ф. Шопена, тото моє видженя не нашло бы ниякой акцептациі. Інча справа, што процент Лемків на тій сали был ищы бодай меньший як в ансамблях. Але преці о тото ходило. Жебы вказати, припомнути інчым што лемківска музычна культура є в ціні, кед несе ю з великым поволженьом нелемківска „Древутня". Кед прагнут до ней підходити артисты великой пробы, якыма сут: оперовий сольста Арсен Шкурган, дириґент великых професийных орксестр, ансамблів – Владіслав Ганас, віртуоз фортепіану – Максим Літмарів.

Концерт посвячено памяти Ярослава Потяньского. Квітя для той памяти, даруваны Михалом Сандовичом, перевязна жена-вдова і дівка Ярослава. Невидимо і з великом ностальгійом ці примувати кольоровы кытиці і вшыткы мы, котры сме мали щестя сьпівати під руком великого дириґента, вшыткы што тій памяти поклін оддают.

Минули Дни... Остає надія. Што Фундация Спомаганя Лемківскої Культуры РУТЕНІКА, розумні вечена, принесе хосен нашій культурі.

Кольоровий фоторепортаж з Варшавскых Дни Лемківскых – на стороні 18

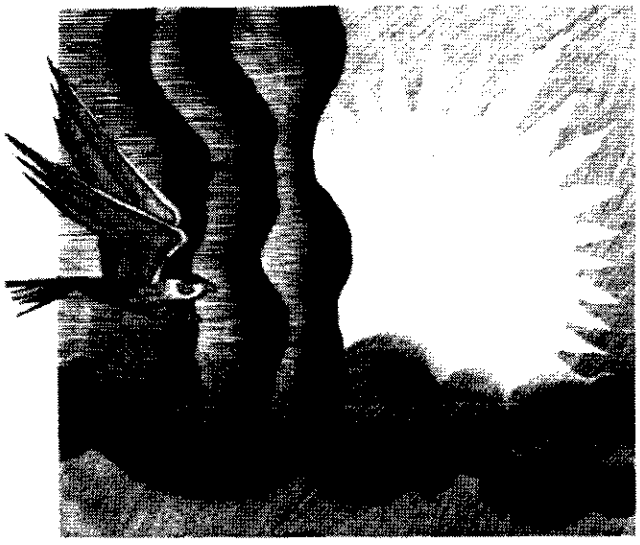

ПАВЕЛ КОРОБЧАК

Академія Знань

Дня 17 червця 2002 рока в Столичнім місті Кракові проходила презентация книжкы Олены Дуць-Файфер під наголовком *Literatura łemkowska w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku* печатана Польском Академійом Знань. Я там был.

Як все без простору і часу. От так, преповім пару слів про то, што хоц може деси и колиси ся здійснило, то прецін з натуры свойой поза припадковістю хвилі.

Отже, подумайте сой, шырокы, долгы сходы, вдучы догоры вздолж мармуровых стін. Дорога по них нетерпелива, нескінчена. Проходит в маленькій коридорик, з котрого входит ся до достойной ізбы. Стіл долгій, офірний, посередині. Попри ним місця достойны – прецін ищы порожні: видно пришли сме перед часом святым, перед часом офіры. В просторі розносит ся кадильний запах віків. Час, котрого не видно, присіл гев на все – од все. На іконостасах стін божества тутышнього храму. Смотриме на себе з гордістю, пошаном, повагом. Чужы сме собі, кров не з кырви. А може... Лем не знатя ищы, што они за богы, чыі и яку жертву собі класти кажут. Тихо. Помалы, скрипячы підлогом достойно вкрачают в крам капланы и засідают повздолж олтаря, на котрым святила ся буде жертва на гнес зрыхтувана.

Заклятий круг выполнил ся. В другым кругу, на зовні, нашли ся профаны: и мы гын присядеме.

Ведучий каплан встал и взнюс ту небу заводячу молитву. Все ищы не видно, што на офіру гнес поклали – не мож достеречы з другого незаклятого кругу. Чуйме-ле товды, яка молитва ся веде, а з ней ся може дознаме, якє свято и про што сме ся гев зобрали.

Про науку.

Мысель и єй ціль – знаня, здійснило ся деси. То уж знам. Выносят понад другы діло знаня, його трудніст а през то и достойніст. Святкуют велькіст уму, людского уму. Адже и... лемківского.

Єден за другым підносят ся капланы велькости наукы и целебруют свій колійний сукцес. Повело ся пошырити велькіст чловека. Лем – што нам мило – на тот раз на почесным місци сідит Лемкыня, гідна наступкыня нашого антената Чырняньского на пьєдесталі наукы: Олена Дуць-Файфер. И то про ню, про єй діло веде ся служба она нештоденна. Весельме ся, бо свято нам настало, весельме ся, бо велькіст діла чловека потверджена. Радуйме ся – та без плохости.

И мы ся тішме, бо сме вказали, што годни сме сами з мудрістю ся міряти, та годни сме сами про себе знаня вести и пошырювати. Діло же прославляне капланами-професорами, то велька и тяжка книжка про лемківску літературу кінця XIX и початку XX віку.

Отже церемонія тырват, промовы ся ведут, час станул – тото, што в ним добре, тырват на все. Лем тото, што добре.

Прото коли одзыват ся профан, котрий припадком заплянтал ся помедже капланів и черкат, окрем того, што и церемонія, и вроджена достойніст годна бы му підповісти, кєбы єй мал: же йому ся в основі подабат, він уж комуси гын колиси бесідувал, што не мож сотворити лемківской граматыкы, він в основі то не зна, ци то засадні про лемківску літературу писати і такє там ріжне без сенсу и складу.

Того НЕ БЫЛО! Він остал в часі, його нихто не запамятат. Не істніл тіж для згромадженых апостолів наукы. Взагалі го НЕ ПОЧУЛИ. Він не істніл в их, и нашым, часі-поза-часом.

По скінченій жертві настало сьпіваня. А хтож мал сьпівати, як не Лемкы. Та сьпівали – Петро Трохановскій и ансамбль *Весна* – продолжаючы свято и вписуючы ся достойныма словами поезиі в ціліст урочыстости. И все ищы сьпівают, и не перестанут, посеред челобить Лемкам складаных, до неба заношеных, святкуваных...

ІВАН ДЗЯДИК

II Медженародне Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры

В днях 25-26 мая в курорті Креница проходило II Медженародне Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры, організуване через Стоваришыня Лемків, Сьвітову Раду Русинів та Уряд Міста Креница-Здрій. В святі, окрем домашніх, взяли участ ансамблі з Украіны, Словациі і Ческой Республикы. Приіхали до Креници і творці, наковці та діяче – з перечисленых уж держав, як тіж з Угрів, Румуніі і Канады.

Свято розпочало ся в суботнє предполудне на креницкым цмонтері, місци спочынку Епифана Дровняка – Никыфора, якій – згідні зо задумом організаторів – од першой єдиниі імрезы стал ся єй патроном. Панахида на його гробі, яка припала того рока на чудовий воскресний час, была не лем духовым єднаньом ся з великым нашым творцьом, але тіж жывым єднаньом розділеного Бескіда, бо служылы парохы Креници – о. Василий Галчык та спишской Орябины – о. Юрий Чокіна, сьпівали тіж хоры тых же близкых собі, хоц розгороджены державном границьом парафій. Квітя на гробі зложыли Андрий Копча – Ведучий Стоваришыня Лемків і Петро Трохановскій (котрий, для припомніня, на I Бієнале грал на сцені ролю Никыфора).

Пак в православній церкви Св. Владиміра одбыл ся концерт церковных хорів. Выступили спомнены уж хоры з Орябины (ведений п. Анном Деревяниковом) і Креници (дир. П. Трохановскій) та грекокатолицкій хор з Мукачова (дир. Михайло Алмашій). На жаль не выступил запрошений на імпрезу Молодіжний Хор Перемышльско-Новосандецкой Єпархіі, якому в тым часі выпало сьпівати в Перемышли на похороні вельми заслуженого і серед Лемків О. Митрата Анатолія Федаша. Три хоры представили наш чудовий церковний сьпів в барз ріжнорідній мельодиці та інтерпретациі.

Офіціине отворіня II Бієнале наступило пополудни в концертовій сали Головной Пияльні. Зачало ся... не отворіном, а музыком і сьпівом, з якым выщла на сцену „Лемковына". Бо „Лемковина" то все іщы не лем актуальніст а і символ. В єй панорамі отворіня II Бієнале доконал Ведучий Стоваришыня Лемків Андрий Копча, витаючы вшыткых достойных гости та участників свята. З вычерпуючым словом выступил тіж Ведучий Сьвітовой Рады Русинів Александер Зозуляк.

„Лемковина" під дириґуваньом молодого Славомира Трохановского – сына Ярослава, долголітнього бывшого дириґента вказала ся з барз доброй страны. Віриме, же выплеканий в ансамблю, знаючий вшыткы єй долі і недолі Славомир найде спільний язык з членами колектыву, тіж генеральні оновленого, і „Лемковина" однайде своє давне місце на сцені.

На фоні „Лемковины", в перерві концерту, одбыла ся важна подія. За дотеперішній творчий доробок Петро Трохановскій – Мурянка зостал лавреатом Літературной Премії Александра Духновича, якой фундатором єст Штефан Чепа з Канады. Престіжового Русиньского Медведя враз грошовым подарунком вручыл нашому Петрови сам фундатор, а слово вступне о поеті повіли Проф. Павел Р. Магочі – Президент Карпаторусиньского Наукового Центра в Америці та Доц. Др Василь Хома – ведучий Спілкы Русиньскых Писателів в Словациі. Власти міста Креница признали нашому Лавреатови Золотий Герб Креници, якій вручыл бурмістр міста Ян Гольба. Треба додати, же Петро был першом особом, котре мала чест быти одзначена том установленом недавно нагородом.

В дальшій части суботнього пополудня выступила Юлія Дошна. Все выконуючы свої пісні а капела, першыраз могли мы захоплювати ся єй сьпівом з товаришыньом інструменту – ґітары, на якій грал Кшиштоф Петруха, а што ожывило, так ся мі видит, чудову ліріку, глубоку сентимантальніст того сьпіву.

Аґнєшка Коробчак, сьпіваюча, як знаме, в цілком інчым стилю, приіхала до Креници сама. Та на місци створила нову „Весну", запрашаючы до товаришыня ій інструменталістів зо „Серенчы".

Пополудньовий концерт завершыл знаний з выступів на Ватрах і в Зындрановій ансамбль „Заруба" з Няґова. Знаний нам, але в Креници інчий, векший, пополнений жіночом групом. А кєд ходит о завершыня концерту, то так направду зробили того Няґівчане аж при верчері, сьпіваючы – аж шыбы в льокалю бренчали.

Перед тым, перед вечерьом, одкрыто товаришучы Бієнале выставы. „Лемківскы климаты" – выставу фотографій Петра Басалыґы та выставу малярства, на якій запрезентували ся Дмитро Солинко з Украіны, Александер Зозуляк зо Словациі і нашы, домашні – Афія Бронішевска-Варходяк та Штефан Телеп. ст. 19

ВАРШАВСКЫ ДНИ ЛЕМКІВСКЫ

В ОБЬЄКТИВІ СЕМАНА БАРНЫ

Гости витали, інформували студенты лемківской філології, ту Олена Дуць

В імени Міністра Внутрішніх Справ і Адміністрациі Кшиштофа Яніка Варшавскы Дни Лемківскы одкрыват Дир. Д. Жеменевскі.

Фольковий ансамбль ДРЕВУТНЯ (кер. Пйотр Зюлек) захопил публику выконаньом лемківской музыкы.

Хор Фундациі Спомаганя Лемківской Культуры РУТЕНІКА, дирігує Владислав Ганас, солісты Анна Сандович і Арсен Шкурган.

Краса Лемковины увічнена Семаном Барном не оставала обоятном для соток зачудуваных выставом.

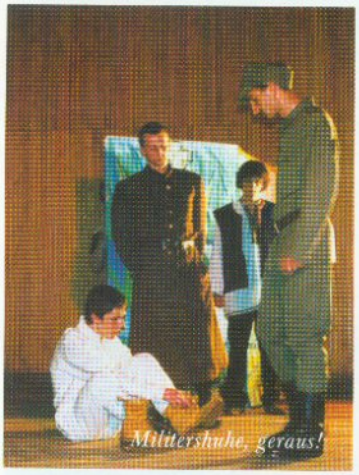

Militershuhe, geraus!

...розлітує ся Австрия. ...приготовлюйте ся на всенародного віче.

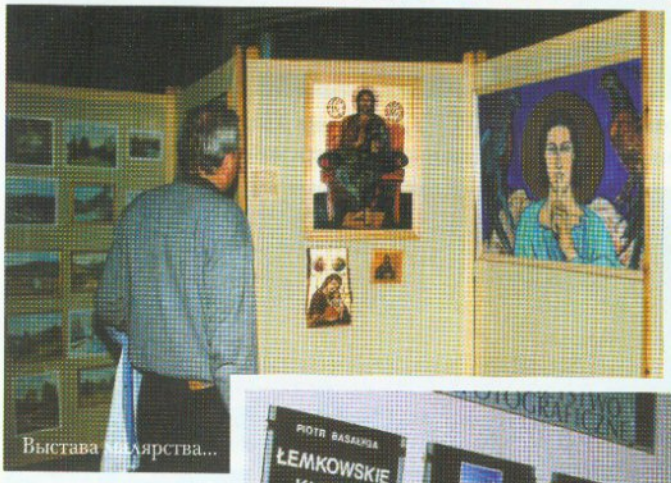

Выстава малярства...

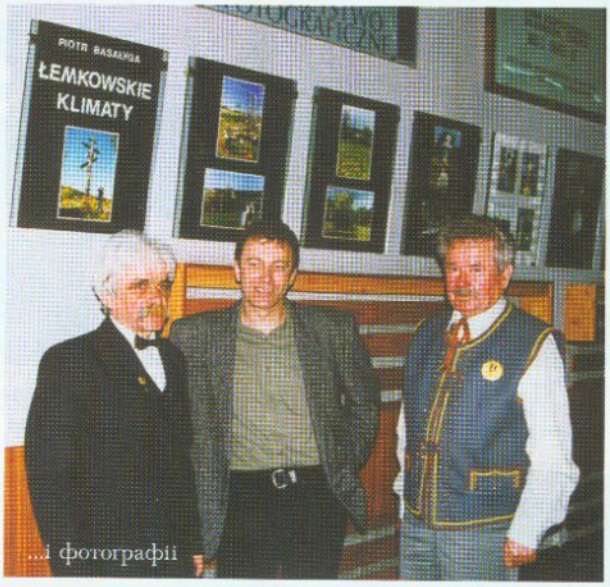

...і фотографії

Фото:
Петро Басалыґа
Мирослав Вахна
Тереса Басалыґа
Іван Дзядик

Выбрал і поскладал:
Петро Басалыґа

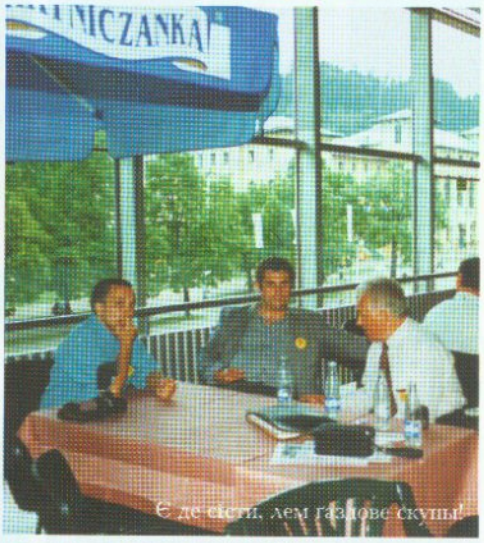

Є де сісти, лем газдове скупы!

"Скеюшан" в народній традиції

Гварю вам, няню, то вшытко не так мало быти...

Андрий Копча –Ведучий Стоваришыня Лемків на фоні ЛЕМКОВИНЫ" гварит: II Медженародне Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры уважам за отворене".

II МЕДЖЕНАРОДНЕ БІЄНАЛЕ ЛЕМКІВСКОЙ / РУСИНЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Ждут квіткы і ансамблі

Церковны хоры: з Мукачова (горі, по правій), Креницї (горі, по лівій), Орябины (обік) даруют зобраным мозаіку професийной і народной духовной музыкы.

Долов: Епифан Дровняк (Никыфор) остає символом безконечной вірности прадідній лемківскій земли.

Ищы-м не зарубал,
ей, сокыречком
в лесе,
уж мі моя мила,
ей, сніданечко
несе.

Пісничко няньова,
бесідо рідна
побуд з нами,
побуд...

Гості зо заграниці привели...

Русиньского Медведя.

Газда міста дарував Златий Герб Кренниці.

Лемківска література то... гварит Др Олена Дуць-Файфер

Ей, сьпівам я, сьпівам... єдна з Улюбленых пісень Юлії Дошны.

Поезию в пісни принесла Агнєшка Коробчак

Росне нам Серенча і росне...

II Медженародне Бієнале...

(продолжыня зо стороны 14)

Вечерню част суботнього Бієнале отворил Театр Рускей Бурсы „Терка". Представил він драму „Земля кличе" Кірила Чайковского і П. Мурянкы (якій пошырил текст і режисрував штуку). Єй дії розгрывали ся в час І сьвітовой війны та зараз по ній – на Лемковині (І, ІІІ акт) і в Америці (ІІ акт). Лемківска земля кликала на всенародне віче во Фльоринці, яке проведено 5 грудня 1918 рока. Молоды артисты барз переконуючо і переймуючо одтворили тамтот натхнений наш час.

На одміну повазі театру пришла „Серенча", яка „до білого" розогріла публику, особливі молоду. Єй выступ трафні схарактеризував тыжденник „Народны Новинкы", што позволю си зацитувати, кед впало мі в рукы: *Молоду генерацію на бенале в Польску до „восторженія" приводила вокально-інструментальна група молодых Лемків СЕРЕНЧА, яка інтерпретовала лемківскы народны співанкы в модерній управі.*

Выступ „Серенчы" был остатнім суботнього дня, та на ним не кінчыла ся бієнальова субота. По протилежній страні Дептака, в кавярни „Президенцка" ждал нас Вечер з Поезийом. Час ку поезиї акуратний, настрій при запаленых сьвічах – чудовий. Та по долгым, інтенсивным в духовы пережытя дни, численні зобраны хтіли бы ся нарешті повеселити „на люзі". І хвала ім, особливі молодежы, же „дали сой сіна", заховали ся інтелігентні і в тихости послухали чытаной і сьпіваной поезиї. Тоту першу дарував нам найшырше Павел Стефановскій. Был почесным Гостьом Вечера Поезиї. Нагодом же было 70 років жытя, недавно выполненых. Почесну грамоту вручыл Ювіляръови Ведучий СЛ Андрий Копча. Поезию чытали тіж Юдіта Кіш з Угрів та Олена Дуць, а сьпівали Агнешка Коробчак і Петро Мурянка. А пак сьпівала уж молодіж. До остатнього дыханя, до пізной ночы.

Неділя зачала ся „службово". З рана засідала Сьвітова Рада Русинів, а при ній представителі нашой молодежы зо Словаччыні і Польщы, якы рыхтуют ся до організації в будучым році Сьвітового Форум Русиньскоой Молодежы. Не годен єм нич більше о тым написатим, бо не был єм на тых засіданях. Не хтіл єм ся спізнити на Службу Божу в кременцкій церкви.

Рівно в полудне мала ся зачати популярно-наукова сесиия з участю вшыткых представители організаций скупленых в Сьвітовій Раді Русинів, якы мали выложыти осягніня одродженого русиньского руху. Опізнила ся о 45 минут. Але встигли ся пак стиснути з часом, а і лышыти го дакус на барз інтересуючы зьвіданя дискутантів.

Недільний артистычний блъок отворил ансамбл „Стара Співанка" з Мукачова під дирыгуваньом Михайла Алмашия. На высокым рівни засьпівал м.ін. „Я Русин был, єсм і буду", „Ой за гором, ой за ділом", „Летіла бы-м на край світа", а пісні тоты (бодай дві остатні), шыроко знаны на Лемковині, хоц в дакус інчий версиї, вказували – як мы собі близкы. Та найбижше, наймильше прозвучало могуче хорове „Многая літа" даруване вшыткым участникам Бієнале.

І зас, підібні як в суботу, вплетено медже выступы пріємну урочыстіт. Проф. Збігнєв Сятковскі словом ерудиты-красомовця промував велику наукову працу – книжку Др Олены Дуць-Файфер „Literatura lemkowska w pierwszej połowie XIX i na początku XX wieku". Были квіткы для Пані Олены і „Многая літа".

Дуже оплесків зобрал ансамбль „Скеюшан" з Хомутова (Чехы) під керівництвом Катерины Романяковой. Представил народны обычаї, м. ін. традицию свячыня пасок, весільны обычаї. Як єм ся вслухував в іх бесіду, то так ся мі здавало, же чую болцарівянів або фльорінчанів. Іх доля вартат шыршого описаня. Я знам лем тілко: Іщы в XIX столітю переселено іх (ци ся переселыли), парудесят родин з дротарского села Камюнкы за Попрадом до села Скеюш (румуньскій Мармарош). По остатній війні зас суджена ім была доля переселенців – до західніх Чех. Та заховали барз стары обычаї. І бесіду вынесену з лемківского Спишa.

Міцну репрезентацию артистів, хоц не так численну на яку го стати, прислал Пряшів. Выступил невеликій, але жывий як іскра ансамбль „Дубрава", солістка Анна Барнова і Театр Александря Духновича – єдиний професиональний русиньскій театр на сьвіті. Вказал фрагменты драм В. Шукшіна „Під ясным місяцьом" і А. Духновича „Добродітель перевышат богатство". І іщы причынил гу тому гумористичны сценкы, зо славным уж „Тайгателем" в выконаню Василя Русиняка, якій до слез розбавил публику.

ІІ Бієнале перешло до істориї, а я глядам одповіди на зьвіданя: Чом Лемкы з Лемковины так мало были заінтересуваны том імпрезом?

Од Редакциї:

Одповід на завершаюче допис зьвіданя проста, причыны прозаічны. Зышло ся на Лемковині в єдным часі пару імпрез, торжеств, в тым релігійне. І іщы гу тому, з огляду на пізний Великден, был то час Першых Сповіди, котры Лемкы (хоц то не іх звычай) шыкуют (тіж) гучні. І всяди нас бракло. І вшыткы взаімні зме сой пошкодили.

ORGANIZATORZY BIENNALE - ZA FINANSOWE WSPARCIE IMPREZY SERDECZNIE DZIĘKUJĄ: MINISTERSTWU KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO, FUNDACJI im. STEFANA BATOREGO I STAROSTWU POWIATOWEMU W NOWYM SĄCZU

ПЕТРО ТРОХАНОВСКІЙ

Лемківска преса в Польщы – омовлена ци огварена?

(пізріня на рецензиї в „Віснику Закерзоння")

Кєд в 3-4(2001) номері „Бесіды" помістил єм коротькій лист Редактора Богдана Гука, в якым писал што *(...) рецензії Вашого часопису на сторінках „Вісника" були б бажані* – одписал єм: *Думам што і рецензиї „Вісника Закерзоння" на сторінках „Бесіды" можут выявити ся хосенныма*. Не ходило мі лем о стонування надопікуччых забаганок „старшого брата". Мал єм на мысли повісти даколи своє слово однісні барз тенденційні зредаґуваного в „Віснику" (Нр 1-2/2001) „Літопису Лемківщини 1945 – 2000", з бздурныма алюзиями і до мойой особы. Мал єм такє на мысли, але-м го не зреалізувал. Но бо то час діганят, бо сут важнійшы справы.

Зреалізувал зато свої задумы „Вісник Закерзоння". В лученым номері (1-2-3/2002) приходит до чытача з цілым міхом рецензий, під загальным наголовком: „Українська преса в Польщі за 2001 р. – спроба критичного огляду".

Чытача може чудувати чом нашла ся там (бо ся нашла) „Бесіда". Постійте, хто не чытал „Вісника". Редакция дост ретельні прібує ся з того „высповідати": *Можливо, певного пояснення вимагає те, що серед рецензованих видань появляється „Бесіда". Ми респектуємо національну орієнтацію цього видання, проте в силу того, що...* І ту Редакция в міру переконуючо вказує основу свого підходу, кінчаючы речыня з переконаньом, што без „Бесіды" *важко глибше ввійти в оцінку інших лемківських видань: „Ватри" та „Загороди"*. Цілий же вступ кінчыт словами: *Сподіваємося, що Шановна Редакція та Видавець, Стоваришення лемків, визнають наше пояснення зрозумілим і достатнім. Як тут, так в усіх інших випадках нашим наміром було радше розуміти й добачити другого, ніж не розуміти та закритися на нього.*

Гей, маме тото поясніня за зрозуміле і достаточне. Розумієме (стараме ся зрозуміти) і Вашу охоту „розуміти" при евентуальности „не розуміти". Не розумієме лем – чом товды зачынате акапіт од „Можливо...".

Переходячы же до діла, зачати треба милым для нас переконаньом, што на тлі інчых омовленых выдань „Бесіда" (своя сорочка наймильша) презентує ся „цілком-цілком". Посвячено ій найбільше місця – 7,5 стороны. Пак, „Над Бугом і Нарвою" має 6,8 стороны, „Антифон" – 4,5, „Ватра – 4,2, „Благовіст – 3,6, „Загорода" і „Наше Слово" по 3,3 стороны. „Наше Слово", як тыжденник, зо свойом такой пілстолітньом історийом, а передовшыткым – професийным функционуваньом, мож бы ту вылучыти (видіти го в зовсім інчых катеґориях, не все даючых ся выміряти рецензуваныма сторінками), та решта выдань має якысы там взаімны паралелі. Особливі же в контексті (таку адекватніст видит і сама Редакция „Вісника": „Бесіда" – „Ватра" – „Загорода") лемківскых сьвітскых часописів, найти мож основы до порівнань. Ту мож, так на „проконечати", надмінити, што „Ватра" „надробила" дакус місця тым што при ній рецензент зробил „Підсумки" – для тых же трьох часописів, што, зрозуміле, взяло дакус місця так „Бесіді" як і „Загороді". І іщы – на другым проконечати – речы треба, што вшыткы три часописы рецензувала тота сама особа – Петро Бачик.

І уж сме приготовили вступні ціле поле (має ся розуміти, пак будеме сіяти), і можеме повісти – же цілком вымірні годни мы быти задоволены з такого обороту справы. А то – же шувні нам посвячено місця. Добрым, ци злым словом, зо знаньом проблемы, ци неуцтвом – в данім аспекті неважне. Факт – же посвячено. Ци дуже? Факт – найбільше. Не є то очывидні привід, жебы „затішувати ся на смерт", коштом ближнього Брата, але... При омовліню особливі „Бесіды" нашли ся (може не дало ся іх не достеречы?) такы суперлятивы (о неґативах речу пізнійше) – і то в сфері найважнійшій, бо остаючій все збоку всякых пристрастнокличных ідей – як:

— Абсолютна перевага текстів подається цією першою (лемківською мовою), яка спід багатьох пер виходить доволі багатою та барвистою...

— (...) він спирається на живу лемківську бесіду та шляхом напрацьованих уже багатств старається включити іх в сучасний обіг. Це дорога до того, як старий ідіом може обслуговувати сферу сучасності...

— Присутніст лемківської бесіди в часописі – доказ автентичности й життєвости видання...

— Вона (рубрика „З доступний преси") презентує вибрані фраґменти переважно польської преси, дуже часто влучно коментовані головним редактором.

— Хоч ця авторка (О. Дуць-Файфер) друкує мало (? – П.Т), *то все ж її статті мають зважений характер, вони компетентні (...) й звертають на себе увагу.*

— (...) годиться загально стверднти, що вклад Редакції у формування „Бесіди" видимий, виразний...

— Важливим для „Бесіди" в 2001 р. автором був історик Богдан Горбаль, який (...) ретельно описує („Русофільскій рух") на основі документів...

— Редакція надає художній літературі великого значення, напр., у І номері найбільше місця присвячено VIII Лемківській творчі осені 2000, поміщяючи гарно відібрану антологію текстів.

— На згаданого 41 автора минулорічної „Бесіди" лише (? – П.Т.) *трое мало принаймні 5 статей (...), а десятьох принаймні 3 тексти (...)*

І – хоц суперлятывів (но, дайме на то, позытывів) нашлю бы ся дуже більше, аж і там, де самому Авторови видят ся неґатывами – дост, напредост тых ту приведеных. І то в ситуації, де не лем в двох (з предметовой трійкы часописів) подібных, позаідейных „плюсів" барз мало, або нияк неє. І то в ситуації, де „Бесіда" може оперти ся лем на парунадцетьох роках дозволеного дыханя ей творців і поклонників, на одміну інчым, українскомовным в цілости ци в великій части выданям, котры потенціяльні можут диспонувати сотками абсольвентів рідной філології, функционуючой в Польщи (яка бы она не была) десятилітя. (Рецензент такого соціолоґічного добродійства не достерґіґат, хоц повинен бы: для него 13 років функционуваня „Бесіды" то „аж" (чого выраз дає не в єднім місци), в якым то часі – суґерує – повинни бы мы

до якысого консенсусу дыйти. А забыват о тым, же сам (Редакция „Вісника") хоснує т.зв. академічний правопис з 1928 рока, якій не вшыткы Українці хоснують, а што до языка – іде бесіда, же треба до него порядні сісти (як роблят тото Полякы, дайме на то), бо язык то вічно жыве „тіло".)

І то в ситуації – конец-кінцьом – похвала тота з уст чловека, котрий уж в заложыню, уж сідаючы до писаня має іронію в кутиках тых же уст. Адже уж в першым акапіті, сумуючы сторінкы „Бесід", повідат (чого не чынит при інчых выданях): *що всього за минулий рік дає нам 130 сторінок друку формату А4, дотованих Міністерством культури та національної спадщини ІІІ РП* (а, так, зас на прокінчати – бо то мало важне – не 130, а 160 сторін: з верхніма же странами окладинок – 170 [забыли сте о додатках – „Ґорлицкым Бурсаку", хоц о ним споминате, і „Лемківскій Ластівочці", о котрій не споминате, хоц ачий не слабша од ватряной діточой сторінкы]. А так – на другым прокінчати – тота Ясна з незабытыма через Вас трьома паличками зачала нас спомагати так як інчых (де там так – дакус подібні) аж по кілкох роках Єй істнуваня, коли інчых спомагала одраз, спомагат до днес. Бо то натуральне. Не предобрюйте товды деклярованого „Вісником" „добачування другого".

Вшытко вказує на то, же Автор рецензий, молодий, здібний 22-літній чловек, повинен (з корыстю для самого себе) посідити іщы даякій час при азбуці, при оснаовах нашой і свойой культуры, в обох єй аспектах. О другым аспекті уж єм надтыркнул, перейду до першого.

Культуру, як частку історичных надбань суспільства, народу тіж познавати треба долго, кєд прагне ся проходжувати по тым царстві на тілко слебідні, жебы не дітхнути дакого, або самого себе не осьмішыти. Якоже Вы годни брати ся рецензувати лемківску/русиньску культуру, кєд:

Ілька Сову – героя сатыричных творів автора шыроко знаного не лем русиньскым сьвіті (якій nota bene долгыма роками прикрашал і україньску пресу Словаччыны) – берете за співавтора Федора Віцо. То свідоцтво Вашого малого очытаня в лемківскых /русиньскых справах.

Очывидні, не на вшыткым чловек годен ся знати, але товды треба ся старати чытати рецензуване з увагом. Той же дозрілой увагы бракує авторови рецензий барз часто. За часто. Для приміру – в підрозділі „Ідеї", засуджуючы мнимий *переворот у свідомості лемків, якій полягає у відкиненні Рідних земель як Батьківщини, відкиненні Лемківщини (!)*, рецензент „ефектовні" пуентує нибы то нашы, в тым антиукраінскы пізриня вказує рысунковий жарт з „Ґорлицкого Бурсака", не звертаючы увагы на то, же походит він з... 1913 рока. Очывидні, наша історія все остає нашом, але – історийом. А окрем того – посуджуваня нас о брак любови, пошаны до Лемковины то калюмнія. І о тым добрі знає каждий Лемко, а і Українец – хто лем ближе знає авторів з „Бесіды", влучні з Анном Рыдзанич, особливі же з ЯГО – так поневераным через рецензента. Чытаня медже рядками, там де достаточно повіджено в рядках (треба лем мати дакус потрібной, реченой увагы) – то направду негарда привычка. Брыдко – цитувати калкуляційні і на тій основі будувати собі выгідны фундаменты мнимой правды. Факт, же в нашым часописі бесідує ся – рідше ци частійше, меньше ци більше конструктивні – о трудных справах, о болячых, але незаперечных реаліях выгнанчого Заходу, не може быти предметом єдносторонніх высновків. Терезве і выповіджене виджыня днешнього дня бывать смутне, але цінне – бо правдиве. Не штука Ґочови, Ґладикови, ци і мі крычати: „Вертайте в Горы!" Штука доцентови цибернетикы найти хліб в Кунковій. Рыджанич, Горощак, Копча, Стариньскій, Сандович, Коробчак, Ксенич (мам на увазі не стоварышыня, коаліції, а Люди) і цілá армія великых умів та кохаючых Лемковину сердец не може быти суджена на основі єдного, вырваного з контексту речыня. І коли, такой при тім, лем для выявліня „контрасту", будує ся статую славы і хвалы Обьєдняю (бо оно проукраіньскє), бо оно кричыт, бо оно ся старат, не служыт то загальній корысти. Брате Лемку-Українцю з Вислока. Добрі – же кричыт, добрі – же ся старат, о могылы предків, о лісы, о вертаня народу. Мы з вдячністю приймеме щесливы вышлідкы тых старань. Тымбарже што будеме мати з чым вернути Домів. Адже за тых парунадцет зробили мы велику, як на нашы обставины, роботу. Архів „Кычеры", десяткы выданых через СЛ (і не лем) книжок, численны культурно-осьвітні акциі тых і інчых установ, орґанізаций, выдавництв належыт в сенсі труду міряти інчом міром... Они інакше шумят як лісы, они меньше розогнюют загал суспільства. Та суспільство (хоц само часом того не тямит) не годно без тых основ існувати. І представник інтеліґенциі повинен о тым знати.

Вершыном неувагы (ци ігноранції?) сут рецензентовы „Підсумки". Цитує він там верш Гната Бердо дедикуваний Петрови Мурянці. Верш українского автора з Торонта, дедикуваний барже моралізаторско нич приятельско, на якій я одповідам двостихом: *Дякую красні, Друже Гнате Бердо. // Русином был єм все. І буду. Твердым!* Вшытко ту зрозуміле, але рецензент цитує лем єден, перший стих та вытігат (ци сьвідомо будує) зовсім блудны внескы. Же нибы то я, дякуючы Гнатови Бердо „утотожнюю" ся з ним. А уж сам факт што верш поміщено в рубриці „Русиніяна в чужомовній літературі" бесідує вшытко. І кєд бы то лем ходило о мене – фрас з ним. Але кєд речене *доводить* (рецензента) *до ствердження про несформованість часопису та самої ідеї* – товды то уж „поважнійша справа".

Підсумувуючы (при омовліню „Ватри") *всі лемківські часописи*, а властиві лем три речены, автор м.ін. аж в двох місцях проявлят глубокє застараня „немолодістю" редакторів. *Панам Троханівському, Гочеві й Шафранові треба вже нині поважно задуматися над... майбутністю. „Бесіда" тут знову виділяється, однак по-різному може бути* – гварит. Но, што-ж – дякую в імени сітрьох за уродиновы жычыня.

...І пришла мі на мысель гумореска Остапа Вишні (не памятам наголовка). Отец сіял неселекционуване, неколхозне зерно, і то руками. Гварит му сын: — *Зле ви зробили, тату. Попоїсте з отакого зерна хліба... Раз, два – нічого. А на третий раз – тріп, тріп ногами. І вже по вас, тату.*

Фактычні, ріжні годно быти. Але гуманности в словах треба ся хыбаль вчыти должше як 22 роки.

ПАВЕЛ КСЕНИЧ

Петро и Ватра

„Горы наши, горы наши, горы наши Карпаты" - засьпівал Петро и повідат: Іхаме на Ватру! Призрит єм ся на нього. Смотрю - сьза по личку тече, голос ся трясе, цілий якысий змінений. И хоц горы не наши, Ватра тіж уж іхня - думка в голові ся крутит - повісти-м того не годен. Петрусь бідненькый - сызы повтерай. Та певні, же іхаме! Та треба жыти, а не сызити! (Годен си хлопец дашто ицы зробити).

Толкси сме ся потягом през пів Польщы, а друге пів толклю ся з нами. Ани єм не знал як Лемківска Ватра медженародных притігат. То нич, же ногы болят, коли Петро щесливий. З каждым кільометром ясніл Петрусь и здорівший ся робил. А в Горлицях з того щестя праві на люди ся шмарил, цілувати.

Всядиль чути: Ватра, Лемківска Ватра. В Ждыни пристерало през дорогу завісили. При вході, при сцені - всядиль: Лемківска Ватра. Та, Петре, - дома сме. В себе!

Сіл єм си пред сценом, же на выступы буду смотріл. Сам єм си сіл, бо Петро стрітил знаєму, котрой не виділ долгы роки и хотіл з ньом спокійні побісідувати. Та и пішли під пивопалатку. А я, як єм сіл, так єм пресідил цілий ден, а и вечер тіж. И так єм ся чудувал.

На початку то єм ся барже чудувал. А и окулярі єм втерал, бо си думам - зьлі виджу. Навет ближе єм підышол. А и люди єм ся зачал зьвідувати: Што тын є пописане? Та вшыткы повідают - Лемківска Ватра. Но нибы єм ся кус вспокоіл. Вернул єм на місце и уж єм ся так барз не чудувал. Бо то и година была пізна, и я по подорожы змучений.

На другый ден зачали ня уж еднак нервы брати. Бо повіджте сами - прикладово, купуєте си карту вступу на, дайме на то, фестиваль англицкой культуры, а они вам през два дни Бразилийчыків вказуют. Та бы сте ся не знервували?! Та до фраса! За што я платил?! И то не є так, же вам повідят: Перепрашаме, же того-сого, же тамты не могли доіхати. Они вам вказуют Бразилийчыків як Англиків! Та єм так сідил през два дни, єм ся в голову шкрябал, а в кінци єм си так кус міцнійше плеснул, и-м подумал: Та они з мене неусьвідомленого и запофаного роблят. А може ицы консервативного?! А бодай вас мало заднити! Вертайте мі моі пінязі! Хочете си робити фестиваль Бразилийчыків, то пишіте о тім в оголошынях, а не циганте люди Англиками. Не циганте, бо буде в суді справа.

Зорвал єм ся , же буду летіл до організаторів, же циганят и жебы мі грошы вернули. И як єм так летіл до організаторів, то по дорозі ня якысе страшыло напало. Смотрю, та то якысий бохьфан, и хоче мі фану свойой спортівной групы продати. А повідам вам - мал тых фан тісячы. В правій кошени, в лівій кошени, в вышній кошени, в нижній кошени, за ухом, в руци єдній и другій. А не знам ци і гамбы си не побабрал. (А так на ранті, то не знам тіж, як то є можливе, же такы люде грішной землі ся тримают. Та преці, най лем західній вітер тегіцько подує, а каждий бохьфан до синього неба сперхат и як аероплян суне на всход.) „И тунью продам, и тунью продам." - та з єдной, та з другой страны ня заходит. Та ня задусит зараз - зараза єдна! А и дармово мі хоче продати. Миколай ся нашол! А ид бортаку! Та думаш же што? Та я піле жытя зо своіма тримал, а тепер мам ся як ты збабрати?!

И лечу дале. И уж єм праві долетіл, але нич єм долетіл, взрил єм Петра під пивопалатком, як сідил зо знаємом, котру познал на глонисьній Ватрі. Як был щесливий и веселий! А як щеслива и весела была знаєма! И так єм ся втримал. — Та треба жыти и ся бавити - гварит Петро. — Та ци-м годен? — Та преці тепер не будеме ся вертати. Та не час на того.

И пішол єм догоры, до шатра, же буду спал. Під сцену уж єм ся не вертал. Бо то змеркати ся зачало, я кус змучений, а и по правді то не думал єм жебы Бразилийчыкы дашто нове вказали.

И як єм так ишол догоры, до шатра, взрил єм нове страшыло. Здоты ся мі виділо якысе инче. Бо вісіло оно на столпі електричным и - здавало ся - як бы птахы діганяло. Підышол єм ближе, бо-м цекавий кус был. Та виджу - зас бохьфан. Не сам тот, але самой той спортівной групы. И шмарят ся з фа-

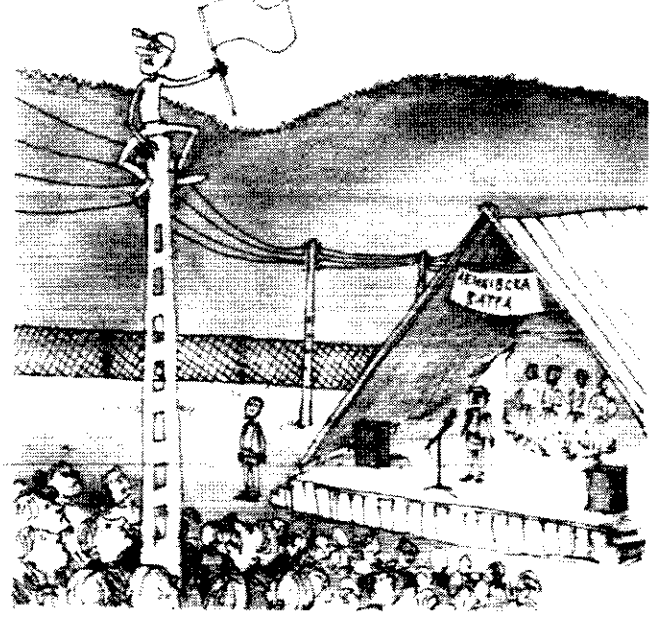

ном по тім столпі, як бы сусідови з другого села штоси барз важне повісти хотіл. Та – думам – дурбаку єден! Та де на столп входиш, то зьлі ти на земли? Та боіш ся дачого? Та не гварили няньо, же з електриком нее жартів? Та як тя копне зараз! А, зрештом – махнул єм руком – роб як знаш!

Пішол єм спати. Лем єм ся добрі од середины заключыл, бо си думам – як приде дванадцета, як ня шыткы тоты страшыла опадут!...

И знате, же єм ся в ночы збудил. Ци то была дванадцета, ци котра, то не знам. Але чую, же хтоси атак на моє шатро припустил. Ватряны страшыла – думам. Зобрали ся шыткы до купы, жебы ня мастями свойой спортівной групы побабрати и мі фану продати. И уж єм хотіл кричати, якысы заклятя на страшыла шмаряти, але чую – та то Петро зо знаємом, з котром ся познал під пивопалатком, але котру – як повідат – уж деси мусіл відіти. И Петро мі повідат, застараний барз – же знаєма мусит в нас спати, бо єй шатро заняте, або штоси таке – докладні єм не зрозуміл. А па дворі дойдж и студено ся зробило. Та заходте – повідам. Та што мате мерзнути. Та місця є дос. Бо то, знате, моє шатро пляново на три особы, але спокіні штырі входят. А ищы мішкы зо заду шмарити можна.

Но и єме ся поклали. Я єм ся одраз до сьціны обернул, бо си думам – Петро може буде хотіл ищы кус зо знаємом побісідувати, не буду ім преці прешкаджал. А же єм ся за барз не розбатурил, то и єм вснул пильно.

И як єм вснул, так єм ся збудил. Але ся мі здає, же єм ся двараз будил. Першыраз – то ся мі здавало, як бы знаєма од нас втікала. Так гласьні, якоси потихіцькы и як бы перепрашаючы, же місце заняла. Хотіл єм ю затримати. Бо си думам – дойдж, заняте шатро. Та што ты, маленька! Та місця є дос. Та спий и буд здрава. Але не знам, ци я єм такій негнучий, ци она така прудка, дос же втекла. А я зас вснул.

Як єм ся третій, ци котрий раз збудил, то знаємой уж фактычні не было. Лем Петро си сідил во вході до шатра и якысий такій щесливий был. Але такій щесливий, як то – знате – як ся є щесливым, як си ся лежыт з руком під головом, а хтоси нас в пяту шкрябле. И тот щесливий Петро одвернул ся до ня, пізрил мі глубоко в очы і зьвідал ся: А ты-с направду нич не чул?

А я ся взріл в його очы, я пребуджений, и на ня ганьба велика зышла. Же єм не чул, коли тоты больваны пришли, коли зо синього неба на нас попадали.

Але повідам ті, Петре, най си они перхают по своім синім ци інчым раю, але – повідам ті – они вылетят з мойого краю.

❧ ❧ ❧

ОСИФ КУДЗЕЙ

Азбука

Як Татры без Штырьбского Плеса,
як авто без єдного колеса,
як чоловік без правой рукы,
такый є Русин без азбукы.

Так як квіткы здоблять поляну,
як пшеніця уродны ланы,
як Квітну Неділю верьбина,
так здобить азбука Русина.

Як ку зимі належать санкы
а ку Великодню крашанкы,
як дарункы ку Николайови,
так азбука ку Русинови.

Азбука є як наша мати,
мали бы сьме ся єй тримати,
бо іншак ту, під Карпатами
будеме напівсиротами.

Положме сі на сердце руку:
Знають нашы діти азбуку?
Ці про многых є без ціны,
бо пахне за Украінов?

Пришов час, милы родичі,
азбуку до правды облечі,
най ся з ньой тішать вшыткы діти
в нашім малім, русиньскім світі.

Боже, хто нам поможе?

Кедь верьхность є якбы глуха,
голос народа не слухать
а однародньовати може. Боже,
хтоже нам поможе?

Кедь не признавать у Пряшові
народность нашу Владыкови,
што жывот за віру положыв.
Боже, хтоже нам поможе?

Кедь уж вовци ідуть згоры,
беруть на ся вівці скоры
а нас – стадо ведуть під ножы.
Боже, хтоже нам поможе.

Кедь Русинів честных, порядных
поважують за другорядных
а узнавають лем „akože",
Боже, хто нам поможе?

Кедь нам не хотять доволити
по нашому тя хвалити
а нихто із нас нич не зможе,
помож нам Ты, Господи Боже!

Цілком недавно („Бесіда" Нр 64), омовил єм книжку Катерины Русин „Обереги Бескидів". Чудувал єм ся там, і тішыл єдночасні, што ту лемківскому племени голосят ся люде споза оберегів Лемковины. Днес маме приємніст познати наступну заворожену Лемкыню... зо села Рябе, яке лем силом власных одчуть зачислити мож до Лемковины. Та... Ци акуратні такы чловечы цінности не сут в тій теми найважнійшы?! (пт)

ПЕТРО КОГУТ

Закохана у мистецтві

З кождим роком сильнішим у молодого покоління лемків депортованих на Україну в 1944–1946 роках оживають гени любові до рідної землі – Лемківщини. Вивчають минувщину, пісенну багатовікову культуру лемків. Пишуть вірші, захоплюються живописом, організують художні колективи, беруть активну участь в культурних заходах на Лем-ківщині, як Русаля в Зиндрановій, Ватры в Жлині і на вигнанні в Михалові та інших.

До ентузіястів молодого покоління належить і Марія Михайлівна Янко, яка народилась 1960 року в селі Дубляни на Львівщині в депортованих лемків Ми-хайла і Катерини із села Рябе Сяніцького повіту на Лемківщині.

З дитинства закохана у мистецтво на відмінно закінчує середню школу. Львівське художне училище ім. Труша в 1980 році, а Львівський інститут прикладного і декоративного мистецтва в 1988 р. Тепер викладач в школі народного мистецтва. Однак „хоббі" Марії не лише мистецтво, але і багатогранна культура лемків, а то і художня фотографія, вишивка, писанкарство які збирає з різних регіонів Лемківщини для майбутньої книжки. Але не можна оминути вірші в яких оспівує безграничну любов до свого народу та сум за його страждання через депортацію і вигнання з Лемківщини.

Недавно побувала в селі Рябе, де жили депортовані батьки. Нажаль в селі ніхто не живе, не збереглось жодної хати, ні церкви, а цвинтар терном зарослений. Свої враження Марія висловила у вірші *Ой мамо, мамо...*, який не можна читати без хвилювання. Всі вірші, а їх чимало у Марії, глибоко патріотичні, хвилюють душу не лише лемка.

Незважаючи на зайнятість родиною, бо виховує сина Василя, який вчиться у Львівському політехнічному університеті, та дві доні – Віру і Марію, учениць середньої школи знаходить час на живопис, поетичну творчість, бере активну участь у всіх культурних заходах лемківських організацій на Україні.

Марія Михайлівна повна творчою енергії, велика патріотка Лемківського краю.

МАРІЯ ЯНКО

* * *

23.05.2002

О мамо – мамо,
О якби Ви знали,
Я Вашеє село
Вчера одвідала.

А може Ви знали,
Із небес смотріли,
З сонцем ня стрічали
І тихо раділи?..

О якби я знала,
Що Ви там зі нмою,
Ой чи я б вертала
Із дому Вашого?..

Із дому Вашого,
З рідного порогу,
З саду зеленого,
Цвітом убраного...

О як тії гори
Далеко синіли,
Зеленіли луги,
Сади біло цвіли!..

По траві ступала,
Стежечку шукала,
По котрій ходили
Моя рідна мама.

Стежечку шукала,
Стежечку я найшла,
Тілько серце мліло:
Село опустіло...

Село опустіло:
Ні двору, ні хати,
Кого, Мамцю моя,
Маю ту вітати?..

Кого ту вітати,
Кого ту шукати,
Коли й на цвинтари
Гробів не пізнати?..

Була ту церковця,
Були ту могили,
Була ту і школа,
А тепер рівнини.

На місци церковці –
Лежит єден камінь,
На місци хатини –
Леш в земли фундамент.

На місци дзвіниці
Сперся хрест на ясен...
На єдній могилі
Барвінок синіє...

Село опустіло,
Ні душі немає,
Лем біли хмаринки
Надо мнов літали...

Співали мі пташки,
Дзюркотів потічок,
І лилися слези
З моїх синіх вічок...

Мамо ж моя, мамо,
Чом ви вже заснули,
О як Ви хотіли
Зо мнов ту побути...

Зо мнов ту побути,
Водички напитись,
Сісти на порозі,
Богу помолитись...

Летіла м як пташка
В рідну Лемківщину –
Але час вертати
Знов на Україну...

Стала я прощатись –
Гори загриміли,
Небо заплакало,
Ліси зашуміли...

Стрічайте ня, мамцю,
На своїй домівці –
Бо я Вам принесла
Здому три гостинці:

Один Вам гостинец –
То вода з потічка,
А другий гостинец –
То з подвіря квітка.

А третій гостинец –
То рідна землиця:
Най вона полегшит
Жаль в Вашому серци.

Жаль в Вашому серци
За лемківским краєм –
І біль в Ваших грудях
Може полегшає...

МАРІЯ ЯНКО

* * *

Не можу спати, сестро моя мила –
Не маю я спокою на чужині..
Дала би мені ластівонька крила –
Додомцю я би пташкою летіла,
З водою у потічку говорила б,
Всі жалі долі йому розповіла б,
Відвідала б могилку
батька-неньки,
Заспівала б колискову
братикам маленьким –
Бо їх могилка поросла травою:
Покрилась вся Лемківщина
журбою...
А я у чужині далекій плачу,
Що більше вас ніколи не побачу...

24 грудня 1994 р.

* * *

Чи може інша стати рідною земля,
Коли своя сльозами горя-кривд
полита,
Коли із серця мальва промовля
Що багряніла під вікном
блакитним,
Якому в очі небо заглядало
І сонце усміхалося привітно?..
Та мальва й спогад прадідів
ясний
Ще й досі загріва надією пянкою:
Може, колись повернемось назад
До тих потоків, що дзвенять
любовю,
Цілунком щирим припадем,
І чистою солоною сльозою
Зєднаємось з водицею святою
В молитві вдячності,
що знову ми отут,
Поклонимось за всі її страждання,
І муки тяжкі, І глум її святинь,
За села спалені,
За честі імена знеславлені,
За смерть нескорених дочок
і вірних їй синів...

* * *

Чи чуєш поклик рідної землі,
Що пів століття стогне у неволі:
Невже мені довіку буть в ярмі,
І доки будеш ти німою сиротою?..
І ронить роси вночі до зорі.
Ті роси – сльози нашої землі,
Що й досі над могилами голосить
Похованих героїв – дочок і синів,
І їх згадати поіменно просить.
Похованих. На рідній,
не своїй землі.
І досі ще приходить в сни вона
Вже посивілим хлопцям
ясночолим,
І дівчатам, вже голубкам
сріблокосим,
Котрих літа з життя беруть
щодня.
Вигнанням. Із землі святої.
Осиротіла матінко моя,
Я стала сиротою теж без тебе.
Моє коріння в тебе я взяла,
І паросток пустила в світ великий.
Прости, що не на батьківській
землі.
Ідуть роки. І поки сил вій
набереться,
Я поливатиму його із джерела,
Що ПРАВДОЮ про тебе
назоветься,
ЛЮБОВЮ й ВІРОЮ – щоб ти
ще розцвіла
У щасті й волі...

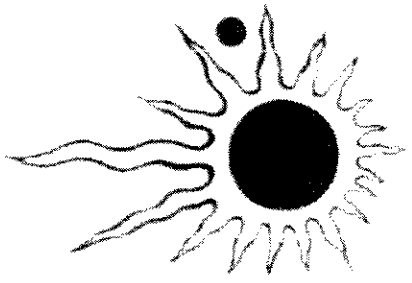

* * *

Память не спить:
Вона в серці живе.
І знову дзвони памяті скликають
До єдності народ:
Не даймо вмерти
Славі й волі Лемковини!..
І плачуть у душі моїй Бескиди:
Допоки ми чекатимемо вас?...

22 грудня 1994

Лемковині

Озовись крізь віки
У сьогоднішній день,
Дивом – птахою пролети,
Майбуття освіти,
Привітай і зігрій
Духом серця свого
Осиротілих без Тебе
Твоїх дітей...

3 лютого 1995 р.

* * *

Чекаю того дня і ту хвилину,
Коли я бережно ступлю
На поріг моєї Лемковини,
Котрою досі марю і живу:
Там пробігали мами босі ноги,
Там тато коней напував,
Там бабця серпом жито жала,
Там дід у кузні гартував.
Нелегка випала їм доля:
У їх найкращі літа
Погнала із землі святої
Кривава нелюдська рука.
Останню вишиту сорочку,
Що була скарбом у світах –
На кусень хліба поміняли
Своїм голодним діточкам.

* * *

Знайди себе, дитино мила,
Знайди свого життя зорю.
Іди, не бійсь, коли ступила
На стежку долі ти свою.
Іди з добром і серцем щирим –
А я тобі допоможу.
Щоб виросли таланту крила –
Не зупинились на півшляху.

17 червня 1995 р.

Ілюстрації: Б.В.Трофимов

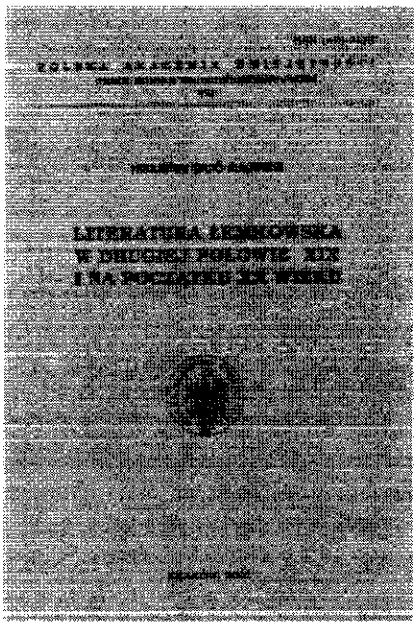

Helena Duć-Fajfer, LITERATURA ŁEMKOWSKA W DRUGIEJ POŁOWIE XIX I NA POCZĄTKU XX WIEKU, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 2001, str. 416, ISBN 83-86956-73-9

Фундаментальна праца ведучого науковця нашого ідейно-народового кругу. Фундаментальна в нашым, лемківскым розумліню. Та ци лем? Адже на промоції книгы, яка недавно мала місце в просторах Польской Академії Знань, вшыткы выступуючы тугы головы підкрісльовали ону фундаментальніст в однесіню до піднятого проблему. (Вшыткы окрем Пана Грицков'яна, якій – видимо розтрачений в приявности вагы хвилі – бесідувал цілком не на тему. Та не час о тым розправляти.) Тішыли ухо слова „ненашых" о науковій солідности Авторкы-Лемкыні што до схоснуваня величезного тематычного материялу, о безграничным духовым заанґажуваню, а при тым – што рідко ходит в парі – о науковій объєктывности, і то акуратні в ситуациі (тото чуло ся медже рядками, а може я лем тото чул), коли авторско-психічна сфера дост тяжко годна опанувати природні чловечы пристрасти. Бесідувало ся і о таланті Авторкы-поетесы, яка при збережыню вшыткых желізных канонів науковости годна была вчынити і „тото мале" творче, вышлідком чого книгу, велику монументальну працу чытат ся легко, невымушено, вышлідком чого познаваня непознаного дає ся приємні.

Бесідувало ся. (Чудову апологію для книгы і Авторкы підчас першой, народной промоциі – на II Медженародным Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры в Креници – выголосил проф. Збіґнєв Сятковскі). Бесідували знавці-науковці. Што же товды я, непрофесийний любитель, годен ґу тому придати, поза позбераньом во власны слова кілкох чуджых загального характеру мысли?

Загального, бо не даст ся звернути увагы – ни на промоциях, ни при омовлінях нашого тыпу – на цілу книжку в подрібностях. Та-ж то „кобыла" книга. Лишу прото основну част, головну тему, а повім пару слів о ввідным до темы тексті, якій носит наголовок *Kontekst historyczny*, з підназоловками: *1. Charakterystyka terytorialna, etnograficzna, etniczna kulturowa i religijna Łemkowszczyzny. 2 Sytuacja kulturalna Łemkowszczyzny w drugiej połowie wieku XIX i na początku XX. 3. Literatura łemkowska – zagadnienia metodologiczno-badawcze*. Ввідний текст на такой... 70 сторін академіцкого формату. То компендий, стислий выклад (што не значыт, же сухій) о даным часі нашой історії, духовости, якій повинен прочытати, воссати в себе каждий Лемко носячий тото мено з любовію і з розмыслом. То буквар для зрозумліня народин і нашого „я" в час роджыня ся новожытных народів.

І што іщы речы (в даній ситуациі)? Може „спрібувати" найти в книзі дашто не до кінце завершене, до чого мож бы ся „цілити"? Не з привычкы до критикуваня, а з любови до завершености вшыткого што наше, власне, рідне, незбывальне. Святе.

Не можу згодити ся з Авторком однісні стверджыня: „Właściwym twórcą pisanego języka Łemków był Iwan Rusenko..." (67 стор.). В тым ділі перед дати треба Ваньови Гунянці. Што правда, на наступній страні Авторка посвячат Гунянці єдно речыня: „Nie mniejszą rolę w kształtowaniu języka literackiego odegrał jego rówieśnik (...) Dmytryj Wysłockij (Wanio Hunianka), але то не рекомпенсує істоты справы. А поза тым – чом „Дмитрий", а не „Димитрий"? Ци то може друкарскій кікс. Чом товды повтарят ся консеквентні в тексті? Поза індексом, де стоіт: „Dymytryj". То очывидні дрібниця, „szczegół", але кажда цілість складат ся з дрібниц. Єдны лем сут менше, другы більше вагомы.

Де однести запис „Pyrz"? При чым не ходит ту о пырий а о Пыжа – Симеона. Чом „Pyrz", а не „Pyz"? В візовым квестионарию Consulate General of the Republic of Poland Симеон Пыж підписал ся: Simeon Pysh. Може даґде в польскомовных документах фіґурує „Pyrz" (?), я того не глядал, але засады лемківско-польскых языковых перенесінь казали бы інакше... Же што? Же назвиска не підлігают тым засадам? Знам. Але знам і тото – же в академічным выданю Пыж, єден з тузів нашой культуры, остане як „Pyrz", а не повинен. Моім малым пізріньом „романтыка".

Книжку – Книгу, найбільше в дотелерішній історії родиме наукове осягніня мож придбати під адресом:

Polska Akademia Umiejętności, Dział Wydawnictw, 31-016 Kraków, ul. Sławkowska 17, tel. (012) 424-02-12, e-mail: office@pau.krakow.pl

Андраш Ш. Бенедек, РУСИНЫ, GENS FIDELISSIMA, ПоліПрінт Ужгород 2001, стор. 176, ISBN 966-7966-07-0

Од кілкох місяци сідит во мі тота книжка, вострит душу. Взял єм ся до чытаня одраз, як лем єм ю придбал. Но бо первьюл єй з мадярщыны на русинщыну друг мій добрий, чесний олданий діятель на ниві нашой культуры – Ігор Керча (як поета – Славко Слободан). Вшытко што дотепер выдал, а є уж того шувні, радувало мою душу, „казало" страничку за страничком ґылтати з великом насолодом.

На тот раз є дакус інакше. Правда, же то не авторскій а лем тренсляторскій труд. І хоц перекладач за зміст не одповідат, все же вкладат вельо свойой душы. Коли же іщы бере ся за переклад зо свойой волі, з внутрішнього наказу – во імя окріслоной цілі (не, дайме на то, на замовліня, як професийний выконавец), выбір предкладаного чытачови

кладе одповідальніст на його душу. Автор творит на кілко го стати, в художнім ци ідейным аспекті. Перекладач выберат з чужой красы ци ідеї тото што найліпше, найхосеннійше.

Ци книжка Андраша Бенедека то в наш русиньскій час акуратні тото, без чого не годни мы ся обыйти? Я, бесідуючы обержні, нелевний того.

Русины, gens fidelissima – вірний, найвірнійший нарід. Кому вірний? Припомну – односит ся оно до часів повстаня Ференца Ракочія II з років 1703-11, коли то під його прапоры пішло тисячы Русинів. То імпульс з окресленого часу. Та Бенедек видимо прагне однести понятя gens fidelissima до цілых століть в мадярско-русиньскых взаєминах. І не аналізуючы ґрунтовні самого джерела, яке зродило тото понятя (семиградскы князі, окружены румуньскым православным морьом, маючы вслости і в Підкарпатскій Руси, все были більше толеранційны для православія нич архікатолицкы Габсбурґы, што не было без значыня в часах вводжыня унії), автор уж на самым початку, якбы на привитаня стрілят з грубой руры:

„Їх (Русинів – пт) національный ідентітет, самостойный етнітет определят ся їх *грекокатолицков віров...*" (підкрісліня автора – стор. 3).

Пиши – пропало! Значыт православны, якы функціонували в Підкарпатскій Руси цілыма століттями до унії (о чым споминат медже рядками сам автор), днешні православны історичной Руской Крайны не годни голосити ся ку „національному (русиньскому) ідентітови, самостойному етнітетови, бо сут православны! Ци так? Ци Михаіла Росвиґовского-Андрелу, найвыдатнійшого представника нашой полемічной літературы – за то же боронил „старой віры" (так унимат тото сам автор) належыт як „роскольника" (в такых понятях любує ся автор; ци перекладач?) вышмарити з нашой історії, бо православний? На марґінесі – ци, абстрахуючы од деталів, тых што остают на давных позициях, мож назвати роскольниками? Адже то нельоґічне, адже то абсурд. Але автор любує ся в абсурдах! І так „Польськы грекокатоликы 1595-го года споили ся з Рімом" (стор. 73). Кед уж товды были грекокатоликами та пошто ся ім было спіювати?

Автор обгартат своїм працом цілу історию (а і культуру) Русинів. Часто сут то барз інтересуючы, влучны высновкы. Припоминат о великым вплыві мадярской культуры, штукы, літературы на русиньску простір. І слушні. Адже трудно тому заперечыти, адже жыли мы при собі 1100 років, одколи нас покорили. Ґірше што автор видит лем саме добре, якє приходило з мадярской страны. Видит благородну т.зв. „верховиньску акцию", тычучу ся поліпшыня долі Русинів од економічной страны, але не достерігат шаліючого мадярского шовінізму в тымже, такой сестриным часі (схыл XIX ст.), діяньом якого, і при выдатній помочы того же грекокатолицкого духовенства (з єпископом Панкевичом на челі) „русиньскій ідентітет" вісіл на волоску.

Вершыном цинізму автора (то легко назване) є выслів (ходит о час „возьєдиненя", значыт анексії Русинії в 1939 р.- стор. 45), „За куртый час автономії мадярська волода не зробила нияки крокы против православії, **жебы не зачынати борбу на многых фронтах** (підкр. моє – пт). Ага! Але кєбы были обставины...

Я направду не фанатык православія, чого не раз доказал єм, і медже Вами, з тамтой страны Бескіда, але при такых екуменічных ревеляціях мороз ходит по плечах. Я не мам нич против мадярскому народу, котрий тыж своє одтерпіл. Але чомси, Братя Русины, всєтит ся моє серце в обличу gens fidelissima декларуваного в єдну, барз окрісльну страну. І не лем при нагоді працы Андраша Бенедека, в перекладі Ігоря Керчы.

Jarosław Zwoliński, BATALIONY ROBOCZE W LUDOWM WOJSKU POLSKIM, Koszalin 2001, str. 120, ISBN – 83-901770-6-4

Остатня книжка бл. п. Ярослава Зволінского. Мал єм ю омовити скорше, за жыта Автора, але-м не встиг. Не так омовити, як спомнути о ній, бо лемківской тематикы в працы Автора на тот раз невельо. Хоц, з другой страны, одчытуєме в ній пережытя не кого інчого, як Лемка. Молодого Лемка, поневераного для приємности поневераня, в трудных 50-ых роках. Вырекло ся мі о книжці – праца. Бо є она, з огляду на шувне число поміщеных документів, так твором як і працом. Працом хосенном, твором же барз інтересуючым.

То ци не найкрасша од страны красы слова книжка Ярослава Зволінского. Автор зачал свій творчий пут пізно, але видимо дозрівал. Жаль што так несподівано одышол.

Stanisław Gruca SCJ, BINCZAROWA. Dzieje miejscowości i parafii, Wydawnictwo Księży Sercanów, Kraków 2002, str. 154, ISBN 83-884465-56-2

Хто мя зна, годен ся вагати ци омовити тоту книжку прийде ся мі легко, ци барз тяжко (невтаємниченым повім, же в тым селі – інакше лем кус по нашому ся звало – почали мя мої Родиче, але не встиг єм ся ту вродити). Кед ґу тому причынити, же автор даруючы мі ю написал: *Dla Pana Piotra Trochanowskiego, wdzięczny za pomoc w napisaniu niniejszej książki, autor – ks. Stanisław Gruca SCJ* - тота розтраченість што до мойой оціны книжкы може быти іщы більша.

...Пред кількома роками завитал до мя молодий чловек і представил ся: *Stanisław Gruca, z Binczarowej. A to moja babcia.* Бабцю єм познал. Колиси стрітил єм ю на моіх білцарівскых дорогах. Почтива бабина

Памятала моіх родичів (пришла до нашого села в 1945 році), оповідала о хоц-чым, вказувала хоц-што. Чого не годни были зідентифіквати стары білцаревяне. Бо чловек кєд жыє враз зо земльом – она ся не змінят. Кєд ю „лишыт" – обоє жыют окремым жытьом. Чловек старіє, а земля молодіє. І коли минут роки...

Як же єм міг одмовити, коли молодий чловек просил о поміч при написаню книжкы. Адже не од „гнеска" єм знал тоту правду: книжка зо мном, ци без мене – і так ся вкаже. Може лем быти зла, або іщы гірша. Помылил єм ся лем о тілко, же выявила ся, як на автора – Поляка, до того Бінчаровяна, місцями цілком добра. Та не буду єй омавлял. За дуже во мі болю, за дуже смутку. Подам лем адрес під якым ю мож придбати:

Wydawnictwo Księży Sercanow „SCJ"
ul Saska 2, 30-715 Kraków
tel./fax: (012) 290-52-98 (99)
e-mail: ksiazkiscj@metia.pl
www.wydawnictwo.scj.of.pl

і, жебы непотрібныма втручынями не псути настрою, якій несе зо собом поезия, закінчу вершом ks. Adama Gąsiorka, proboszcza Binczarowej (1958-1979):

Binczarowo, wiosko nasza,
najpiękniejsza w całym świecie.
Wieś spokojna, wieś wesoła –
Wiwat! Nasza Binczarowa!

Czegóż nie ma w naszej wiosce.
są tu góry, lasy, pola.
Potok srebrne toczy wody,
pachnie chlebem żyzna rola.

Jest kościółek wśród drzew stary,
skąd dzwon wzywa na pacierze.
Jest lud dobry, pracowity,
wierny Polsce i swej wierze.

Władyka Nikolaj Velimirović, KASIJANA. STO MYŚLI O MIŁOŚCI, Diecezjalny Osrodek Kultury Prawosławnej „ELPIS", Gorlice 2002, str. 110, ISBN 83-913884-09

В тій книжці лемкіанів неє. Але! Не повісти, не повідомити о ній было бы хыбом. Тлумачыл ю зо сербского языка молодий Лемко, студент іщы. Томко Квока – іщы єдна барз цінна, учынна і богата душа на нашым встаючым до нового дня видночкругу. Зрештом, кєд посмотріти на творчо-редакцийну стопку, видніют на ній самы молоды, або барз молоды люде: Коректа – Данута Дзюбина, Редактор выданя – (0.) Роман Дубец, Проєкт окладинкы – Петро Криницкій, Ґрафічне опрацуваня, склад і ламаня – Давид Квока. (Кєд єм при технічным шефі, припомну – тлумача належыт барже експонувати, хоц бы то не был Твій рідний брат.)

Книжка, маюча по части фабулярний характер, розповідат о горбатій Юльці яка, заведена в любови, остала моншком Касияном. Сто мысли о любови походит од старця Каліштрата, духового єй опікуна.

Книжку прочытал єм за єдным „чтенійом". Прочытайте і Вы. Вартат. Придбати ю мож в Осередку „Ельпіс" (38-300 Gorlice, ul. Brzechwy 2).

(лт)

Artur Bata, WOJNA O POMNIK, Oficyna Wydawnicza „APLA", Krosno 2002, str. 64, ISBN – 83-89123-05-3

Рочкы летят прудко, минят ся радіст і горе, як в чловека так і народу, але сут події якы остают ся в памяти на все. О єдній смутній історії на Лемківщыні, яка ся стала 1 грудня 1976 року на території Музею Лемківскої Культуры в Зындрановій пише книжка „Війна о памятник" авторства Артура Баты.

В книжці документально описана трагедия, яка мала місце в Зындрановій. В 1944 році на Дуклянскым Перевалі ішли запеклы бої з німецком армійом, в якых были знищены десяткы лемківскых хыж і загынуло понад 90 тисячи совітскых і чехословацкых воінів, а медже нима немало Лемків. Дуклянскій перевал был политий кырвьом, встелений тілами полеглых і оставленого оружія.

Коли фронт пересунул ся на захід, Лемкы і Полякы близшых сел робили што могли, абы достойно захоронити тіла полеглых. Хоронили на цментарях, в братскых могылах шануючы іх памят за хоробріст. Але іх было так дуже, же кости знаходили в зарослах ліса парудесят років.

Серед ентузиястів одданя памяти полеглым на поли бою был і Федор Ґоч. Повернувшы з войска до рідной Зындрановы, в старій хыжы свого діда орґанізувал музей памяток культуры Лемків, якій офіцийно назвали „Ізбом". В музею отдільний розділ присвячений памяткам з боів о Дуклянскій Перевал. В 1974 році при музею створена ініциятивна група лемківскых діячів, яка плянує до 30-тилітя боів поставити памятник на чест полеглых з німецкым фашызмом на Дуклянскым Перевалі. Памятник был збудуваний і готовий до открытя в 30-ту річницю боів. Але тоталітарному режимови не сподабало ся і воєнны в варварскій спосіб 1 грудня 1976 року о 9. рано взорвали памятник.

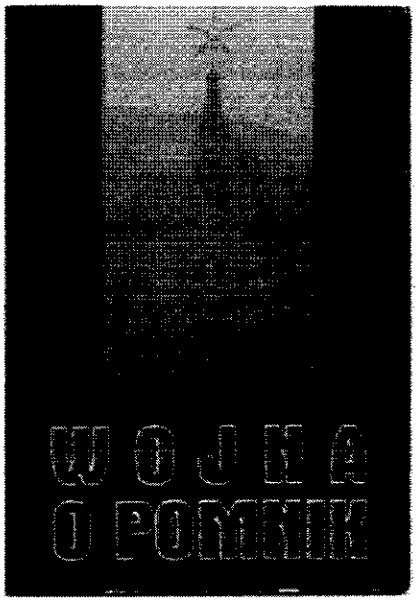

Автор на підставі архівных документів влады про знищыня памятника та жыючых свідків будовы і знищыня памятника а также каючых ся гнес, якы брали участ в знищыню, розкрыват правдиву історию трагедиі, знищыня памятника полеглым воінам на Дуклянскім Перевлі, збудуваним Лемками в Зындрановій.

Петро Лем

&

Редактору часопису „Бесіда" (...)

До Вас звертається громадська організація Центральний спортивний клуб „Тоджима" м. Дніпропетровска.

Наш спортивний клуб розвиває молодіжний спорт в Україні і об'єднує спортсменів, які мають високі спортивні досягнення державного та міжнародного рівня.

Проте нас, як громадську організацію, цікавить не лише проблеми розвитку спорту, але і широкий спектр соціальних питань.(...)

Ми сподіваємося, що зможемо дізнатися багато нового, корисног, цікавого і змістовного з Вашого часопису, тому звертаємося до Вас з проханням надати нам інформацію про зміст публікацій в очолюванну Вами виданні, а також сприяти одержанню часопису нашим клубом. (...)

З повагою, від імені спортивного клубу „Тоджима"

Вадим Джума
Дніпропетровськ, Україна

Szanowni Państwo!

Jestem absolwentem historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Obecnie pracuje jako asystent w Instytucie Historii PAN (Polski Słownik Biograficzny). Interesuje sie problematyka ukraińska i łemkowska, zwiaszcza zaś kwestiami wyznaniowymi.

Przesyłam Państwu poszerzona wersje mojej pracy magisterskiej „Administracja Apostolska Łemkowszczyzny w latach 1945 – 1947". Prosze jednocześnie o umieszczenie informacji w formie recenzji lub omówienia w czasopiśmie „Besida". Gdyby Państwo byli zainteresowani dystrybucja ksiażki (cena ok. 10 zł.), proszę o kontakt pod niżej podany adres.

Mam nadzieje, iż z Państwa pomoca uda mi sie dotrzeć do osób zainteresowanych dziejami Kościoła greckokatolickiego na Łemkowszczyznie.
Serdecznie dziekuje za zainteresowanie. Z poważaniem

Mariusz Ryńca
Ul. Heleny 14/77, 30-838 Kraków
tel. 0502 730 672
e-mail:rynca@poczta.fm

Dziekujemy za książke. Postaramy sie w miarę możliwości wyrazić swoje zdanie o niej w nastepnym, czy w którymś z nastepnych numerów „Besidy".

Высокопочтенный Пане Трохановскый!

Не знам, чи ня ші памятате. Стрічализме ся в Ужгороді на конгресі. Айбо то не є важне.

Заганям Вам мою книжку „Подкарпатское Общество Наукъ. Публикаціи: 1941-1944", бо мам надій, же Вас дакус заінтересує.

З подяковаьом за Вашу редакторску и литературну працу – все вам жычливый

Михал Капраль (остурняк)
Ниредьгаза, Угры

Гей, памятам. Думам што памятают і чытаче „Бесіды", писал бо ем колись о нашій стрічы, і зардно з великым сентиментом вертам до того Вашого рідного, прекрасного села під Татрами, яке даным мі было двараз видіти.

Дякую красні за книжку. Повім дашто веце о ній в наступным числі „Бесіды".

Szanowny Panie Dymitrze Rusynko.

Spiesze Pana powiadomić, że napisałem nastepna książke p.t. „Kasarnia przyczyna dramatu", w której opisałem przebieg życia naszych ludzi pod okupacja hitlerowska. (...) Obecna książka objałem wsie Barwinek, Olchowiec i Smereczne. Liczy sobie 130 stron. (...) Jeden egzemplarz kosztuje 20 zł co nie pokrywa kosztów wydania. Wolałbym przesłać naraz kilka egzemplarzy do odbioru przez chetnych, ponieważ obniża sie w ten sposób koszty przesyłki, które ostatnio są wysokie.

Czekam na przysłanie mi należnego numeru „Besidy".

Z poważaniem

Aleksander Chudyk.
72-200 Nowogard, ul Leśna 11/13

Szanowny Panie Rusynko!

Po otrzymaniu pierwszego numeru „Beciди" wysłałem przekazem pocztowym 30 zł na opłate prenumeraty na za cały rok.(...) Do tej pory nie otrzymałem drugiego numeru „Beciди".

Z poważaniem

Szymon Smetana
Toruń

Otrzymaliśmy kilka listów (spośród nich dwa powyższe po cześci drukujemy), w których Czytelnicy skarża sie, no powiedzmy – niepokoja opóźniona wysyłka „Besidy". Oczywiste, Pan Rusynko nie wyśle na czas „Besidy", jeśli jej nie ma. Dał zatem możliwość Redakcji wytłumaczyć się z owej uciążliwości.

Czasopismo ostatnimi laty wychodzi najcześciej w połowie dwumiesiecznego cyklu wydawniczego, a wiec – dajmy na to – za styczeń-luty, pod koniec stycznia lub na początku lutego. Rzecz w tym, że czasem bywają numery łaczone. W ostatnich latach tak zdarzało sie tak po jednym razie. Tego roku „przypadło" to na numer 2-3. Był on jednak, jak zawsze w takim przypadku, obszerniejszy. Taka praktyka, jako pochodna określonej konieczności, nie jest czymś odosobnionym, szczególnie wśród nierentownej prasy mniejszościowej. Mam oto przed soba „Вісник Закерзоння" - miesiecznik, numer 1-2-3 w jednym.

Oczywiscie, ogladanie się na innych nie jest żadnym wytłumaczeniem. Wierzcie nam jednak – Wasze niepokoje nie są następstwem naszego lenistwa. Przepraszamy i... Cieszymy sie z niepokoju. Bo lepszy on od obojetności – Redaktor.

Афоризмы о політыці

Не мож сподівати ся єднопартийной системы в краю, в котрым є двіста ґатунків сыра.
ШАРЛЬ ДЕ ГОЛЬ

Дотримую все слова даного політыкам, рідше Богу. Бог потрафит выбачати.
ПОЛЬ ВАН ДОРЕН

Ціном задоволіня богатых сут слезы бідных.
ЛЕВ ТОЛСТОЙ

Кєд од хворого економічні суспільства вымагат ся здорового політычного мышліня – вымагат ся за дуже.
ТОМАС МАН

Політыкы всяди сут такы самы. Обіцюют збудувати міст аж і там, де неє рікы.
НИКЫТА ХРУЩОВ

З ісрориі народів можеме ся навчыти, же народы ничого ся не навчыли з істориі.
ҐЕОРҐ В. ГЕҐЕЛЬ

Політыка то найважнійша справа в жытю ґазеты.
ГЕНРІК ІБСЕН

О красшу будучніст старают ся політыкы, о красшу минуліст історикы, о красшу теперішніст журналісты.
ЖАРКО ПЕТАН

Основом принятя до політычного хору не є слух, лем слухнячіст.
ЖАРКО ПЕТАН

О што ходит? Мают републику і іщы просят хліба? Лем тыраны дают хліб своім підданым.
М. РОБЕСПЬЄР

Легко навчыти ся панувати, тяжко навчыти ся рядити.
ЙОГАН В. ҐЕТЕ

Нихто не поборює вільности, поборює што найвыжше вільніст інчых.
КАРОЛЬ МАРКС

ОБ'ЄДНАНЕНКО І СТОВАРИШАК

Текст ПЕТРО Рыс. БОГДАН

Автор тексту до рысунку – Іван Стефановскій з Білянкы.

ЮЛИЯН ТАМАШ

О домі

Дім для тя там, де єс коріня пустил, де ся верташ назберати силы на дальшу дорогу, де кєд єс непевний – чуєш ся меньше непевний, де для тя сенс жытя не яснійшнй і жытя не видит ся барже передумане, але ся легше переносит. Вшытко єдно ци тото притулиско зове ся родина, село, місто, рідний край, вітцьовизна, дідовизна, універсум.

Чловек істота котра думат. І кєд з почутьом, з порывом шлідит жытя без сьвідомости о почутю, він бездомний. Поломін без подуву, насіяня без почвы, до котрой має корінчык пустити.

Для чловека сьвідоміст то єдиний дім, в котрым ся стрічат зо сьвітом. Без ней чловек не ріжнит ся од воды, котра приспособлят свою подобу взглядом судины до якой ю дахто наливат.

з языка бачваньско-руснацкого перевьюл Петро Мурянка

Максим і Клим

Максим взял ся на фуру полну селян, котры выбрали ся на ярмак до Грибова. По дорозі присіл ся і Клим.

— О, комуси єм ступил на ногу — гварит, кєд ся уж вдрапал.

— Кєд то нога без овивача — цідит скривлений од болю Максим — товды то буде моя нога.

* * *

Кєд Клим іщы парібчыл, Максим нараіл му дівку на третім селі.

— А родина як? Добра?

— Отец не жыє.

Оженил ся Клим, пак довідал ся, же його тесть сідит во вязници.

— Ошвабил єс ня, гварил єс, же тесть не жыє, а він в кремінaлі.

— І ты тото зовеш жытьом?

* * *

Максим гостит Клима ногом з куры, але таком маць, худь.

— Ідж, Климе ідж' — нагварят.

— Треба было перше нагваряти куру, жебы іла

* * *

— Знаш, Максим, мушу лишыти свою бабу, она мя окрадат.

— З чого тя окрадат?

— Нашол єм при ній, під ґорсетом мій новий, дорогій годинник.

— Значыт ся – зыґар?

— Гей!

— А якій то был зыґар? Кышінковий, ци стінний?

Матяшовы ловґошы

Были раз три челядникы. Та так о них гварили, же ловґошы – ленюхы. Вышґували ся в хыжы, но та єден гварит:

– Ити бы дашто істи!

– Нашто ити? Тихо буд! – грявкнул на нього другый.

Зас лежат мовчачы. Раз лем другый гварит:

– Ты, хыжа ся яла!

– Най собі горит! Не скач!

О хвилю тот зас гварит:

– Ты, айбо барз горит!

– Тогды втікайме!

Выбігли надвір, одбігли дакус, тай зас сіли собі спочывати на край ярка при пути. Гварит єден:

– Ляжме собі тай помовчме.

– Гойкати бы, ож пожар, хыжа горит!

– Тад ты уж не там, втюк єс, та што будеш гойкал?

– Но добрі, айбо кєд пак нас заскаржат?

– И так о нас гварят, ож сме Матяшовы ловґошы. Будме тихо, най собі горит, пропало уж під Могачом и більше!

Матяш и пяный вояк

Король Матяш раз ходил по країні и зашол до єдной корчмы. А там в корчмі была завішена шабля. Зьвідат корчмаря:

– Пане корчмарю, чыя то шабля?

– Та, пренайвыжший королю – гварит – сесе того пияка Павла, што все ту ходит, того.

Пішол король, катунство вышыкувал в шор і гварит Павлови:

– Павле! Свому сусідови нараз зотний голову! Свойов шаблюв!

Тогды тот вытяг шаблю.

– Пренайвыжший королю, о Боже помож, оберний мі шаблю на деревяну.

Хватил тай вдарил. И шабля ся зломила.

– Но, – гварит король, – видиш, хоц и пияк єс, айбо не дурний єс. Ту маш грошы, иц и куп сой шаблю.

Взято з книжкы: *Матяш, король Русинів*

Послухайте вшыткы люде лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду
Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.

(Амброз)

Місце для рефлексий

Кєд было тото списуваня народа, та мі дали шуені місця на моє „Місце", жебы-м ім пропаганды насіял. Днес мя зас втиснули медже дві лінійкы, так як бы-м не мал уж о чым гадати. Неє о чым гадати – і так своє повім.

Повім оне, же говно і так выйде, так з мойой, як і зо всякой предсписовой пропаганды. Кукал єм своїм невидимым естом за тыма списувачами, кєд ходили по нашых людьох. По нашых?... Уж не по нашых! Нашы сут уж лем тоты нашы, кєд ім на Ватрах пиво поставиш. А пред списувачами лем очы „в слуп" поставляли, словечка не рекли, кєд тоты вписували до хытро-мудрых анкєт, „очывидне". Мало хто ся віззвал. Уж лем як на лікарство меджє нами Руснакіе-Лемкив, Українци. Вшытко поіхало на Мазуры. Так перед вакацияме! (пт)

W NUMERZE

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego / rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z prasy, z komentarzem i bez*;
str. 6 – Jarosław Zwolinskij (Petro Trochanowskij) – słowo pośmiertne z autobiografią;
str. 8 – *Kult i ikonografia św. Dymitra z Salonik na Łemkowszczyźnie* (Olena Duć-Fajfer) – zakończenie [początek w numerze 6/63/2001];
str. 10 – *Płacz Łemkowyny* (Dr Iwan Żydowskij) – reportaż, przedruk z czasopisma „Kostior" z 1946 r.;
str. 12 – *Warszawskie Dni Łemkowskie* (Petro Trochanowskij) – zakończenie z poprzedn. numeru;
str. 13 – *Akademia Umiejętności* (Paweł Korobczak) – refleksje z promocji książki Dr Oleny Duć-Fajfer „Literatura łemkowska w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku" (PAU);
str. 14 – *II Międzynarodowe Biennale Kultury Łemkowskiej / Rusińskiej* (Iwan Dziadyk i Petro Trochanowskij) – reportaż z imprezy w Krynicy-Zdroju;
str. 15-18 – kolorowa wkładka – fotoreportaż z II Biennale... p. wyżej;
str. 19 – kontynuacja ze strony 14;
str. 20 – *Łemkowska prasa w Polsce – omówiona czy obgadana* (Petro Trochanowskij) – spojrzenie na recenzje w „Wisnyku Zakerzonnia";
str. 22 – *Petro i Watra* (Paweł Ksenycz) satyra prozą;
str. 23 – *Azbuka: Boże, kto nam pomoże* (Osyf Kudzej) – wiersze;
str. 24 – *Zakochana w sztuce* (Petro Kohut) – z biografii Marii Janko, twórcy z Ukrainy;
str. 25 – wiersze Marii Janko – z cyklu „Rusyniana w obcojęzycznej literaturze;
str. 26 – „Z wydawniczej półki": *Literatura łemkowska w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku* - Helena Duć-Fajfer; *Rusyny, gens fidelissima* - Andrasz Benedek; *Batalicny robocze w Ludowym Wojsku Polskim* – Jarosław Zwolinski; *Binczarowa. Dzieje miejscowości i parafii* - Stanisław Gruca SCJ; *Kasijana. Sto myśli o miłości* - Władyka Nikolaj Velimirović (pt); *Wojna o pomnik* – Artur Bata (Petro Łem);
str. 29 – Listy;
str. 30 – 31 – satyra, mysli, rozrywka.

- na pierwszej stronie okładki: *Makr* – foto: Piotr Basałyga;
- na ostatniej stronie okładki: *Nadeszły wakacje* (Cerkiew Św. Włodzimierza w Krynicy), foto: Piotr Basałyga.

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków • Redaguje zespół: Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Piotr Trochanowski (redaktor odpowiedzialny) • Adres redakcji: 33-380 Krynica, skr. pocztowa 123 • Kolportaż: Dymitr Rusyniko - Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę • cena pojedynczego egzemplarza - 3 zł.- plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 28,50 zł.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

Czasopismo dotowane przez MKiDN

Прийшло літо

Walter Maksimovich

Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou,
email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.02.17 00:45:19 -05'00'